

היום קורא עמך זלילה] מ"ע האי כזני העיר צע למקרי [כל הפרזים זמנש זי"ד זין כפרים זין עיירות] ורצן הוא דאקילו עליהו [להקדים ליום הכניסה] כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שזכרין והגו מלי [דאקילו רצן עליהו דאין לריך לחזור ולקרות זי"ד] כי איתי בדוכתי [בכפר] אצל כי איתי צעיר כזני העיר צע למקרי וכתבו התוס' ע"ז וז"ל פירש"י ואע"פ שקרא כבר ליום הכניסה חזר וקורא וקשיא למה יחזור ויקרא צ' פעמים ומ"מ נראה דשפיר פי רש"י דכיון שהי צעיר זלילה נעשה כזני העיר ואע"פ שעתיד לחזור זליל י"ד ואע"פ שקרא ליום הכניסה דהא דאמרי כפרים מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שזכרין ופטורין ממגילה היינו דוקא כשאנין שוהים שם זליל י"ד אלא ליום צ"ד באים שם אצל כששוכים שם זליל ארבעה עשר ודאי דינן כזני העיר ואע"פ שקראו כבר עכ"ל התוס' וכל העובר על דבריהם זלי עיון נראה לפנינו שהתוס' לא חידשו כלום בזה אלא שכתבו דאע"פ דקשיא לפירש"י מ"מ נראה דשפיר פי רש"י וכו' ולא נתנו טעם רק חזרו לפרש דברי הגמ' ע"ד שפירש"י וכו' ודאי דורכא הוא והמענין קתא יראה קתא אור שהתוס' חידשו לומר דמה שחזר וקורא זי"ד לאו משום דחזרה עליו חיוב הראשון מה שזכר יאל ליום הכניסה אלא דחלה עליו חיוב חדש משום שנעשה עכשיו כזני העיר וכו' דהאריכו בדברים הוא להסביר הא דאמרי בגמ' מ"ע האי כזני עיר צע למקרי וכו' שלא יתכן לפי דבריהם לכאורה אלא דה"ק דלכך חלה עליו עכשיו חובת העיר ואע"פ שדעתו לחזור זליל י"ד משא"כ בפרוז בן יומו דלא חלה עליו חובת העיר רק כשאין עתיד לחזור זליל י"ד וביינו משום דהאי כזני עיר צע למקרי ואי קשיא ע"ד הא ע"כ פטרו צני כפרים גם משום חובת העיר כדי שיספיקו מים ומזון וכו' ע"ז הירוש' דלא פטרו רק כשאנין שוהים זליל י"ד אלא ליום י"ד דמטעם לא חל עליהם חובת העיר אצל כששוכים זלילה דחלה עליהם חובת העיר בקריאת הלילה מעולם לא פטרו אותם ודינן כזני העיר ואע"פ שקראו כבר כך י"ל לכאף ויהי דבריהם ע"ד דאי בירוש' דבן כך שערך דירתו זליל ע"ז נתחייב כאן וכאן אצל לפעני"ד גם זה אינו עולה יפה דלשון הגמ' דקאמר מ"ע האי כזני העיר צע למקרי וכו' משמע דשזליל שחובת עולם היא כזני העיר לפיכך כשזליל להעיר חזר וחלה חיוב שלו ועוד מאי סבירא יש בזה דשזליל דהאי כזני עיר צע למקרי וכו' חלה עליו חובת המקום יוחר ממי שא"ל לקרוא כחובת העיר, לכן נלענ"ד דחידוש אחר גדול מזה חידוש התוס' כאן.

(1) וכדי לשבר את' האוזן נחפשה דרכינו ונחקורה לדעת מה זה שאמרו שהכפרים מקדימין ליום הכניסה מי אמרי' דמה שזני עיירות וזכרין יולאין זי"ד וע"ז יולאין צני הכפרים ליום הכניסה והיו יום הכניסה לגזי כפרים כמו י"ד לעיירות או דילמא אין צני הכפרים מקדימין מלות מגילה בזמנה כלל מאחר שאין קורין אותה בזמנה אלא שחכמים פטרו אותם ממגילה בזמנה ומה שקורין אותה ליום הכניסה אינה צחורה השלומין מוקדמת אלא הוא מזה צפ"ע שתקנו להם חכמים שזליל שחיסרו להם המלוה בזמנה כדי שיספיקו או שזליל שמשפיקין וכו' לפיכך שקדו חכמים על תקנת צני הכפרים שלא יגרע להם שבר המלוה ותקנו להם מזה אחרת במקומה שיקראו ליום הכניסה אצל לא זו המלוה שתקנו חכמים זי"ד וע"ז דזו א"א לקיימה אלא באותו זמן דוקא ומה שהכפרים קורין ליום הכניסה הוא דוגמת פסח שני למ"ד לא תשלומין דראשון הוא ורק משום למה נגרע וגו' ניתנה אלא דהתם מאחר והבא מקדימין והתם פליגי צה תנאי הבא מאי.

ויש י"מ בספק הזה לענין קטן מצני הכפרים שנעשה גדול זי"ד באדר כי"ד יקרא דאם נאמר דחכמים לא פטרו צני הכפרים זי"ד אלא משום שיש להם תשלומין ליום הכניסה נמצא זה שהי ליום הכניסה קטן חיוצא מחייב בקריאת המגילה ואף כי לא מסתבר כלל שהי חיוב ליום הכניסה צעודו קטן אך מ"מ אהני

חזר וקורא ולא בן עיר שזל לכרך חזר וקורא לריך להבין מ"ש דפרוז בן יומו חזר וקורא.

ולעומת זה יש לעני"ד שיטה בראשונים שגורא ממש מהיפך להיפך משיטת המחירי בזה והיא שיטת החוספות שהביא הריעב"א הג"ל דס"ל דפרוז בן יומו שחזר לכרך אינו חזר וקורא וכפי הגורא מדברי הריעב"א שם המה מודים דבן עיר שערך דירתו זליל ע"ז אפשר שיתחייב כאן וכאן דאלי"כ שיטה זו נסתרה לגמרי מחמת דברי הירושלמי וכי תימא דס"ל דליתא לדברי הירושלמי וכמו שכתבנו לעיל א"כ מה אירא פרוז בן יומו דקאמרי אפי' בן עיר ממש נמי זה ודאי אין לומר דבאמת התוס' אמרו דבריהם גם צנן עיר ממש דלא כהירושלמי דא"כ מאי מיייתי הריעב"א לדחות דבריהם מזה דברי הירושלמי אחרי שהם לא סברו הכי אלא ודאי התוס' לא אמרו אלא בפרוז בן יומו וסברו דבן עיר ממש י"ל דבאמת כשערך דירתו לכרך שפיר נעשה מוקף וחזר וקורא ואף הריעב"א לא דחה דבריהם בחזק יד כהני תיוצתא גמורה לדבריהם מהירושלמי דמיייתי רא"י מהירושלמי דלא כדבריהם וא"כ מוכח דס"ל דאפשר שצן עיר שזל לכרך נעשה מוקף וחזר וקורא ופרוז בן יומו אינו חזר וקורא ואילו הכי שיטה זו סוברת דאף בן כפר שזל לעיר זי"ד אינו חזר וקורא וכשיטת המחירי הג"ל הכי עדיין אפשר להבין טעמם דפרוז בן יומו שקורא לא צחורה פרוז קורא אלא אחרי מוקף הוא אלא שהקדים זמנו ודמי לבן כפר משא"כ בן עיר שקורא צעירו צחורה פרוז הוא קורא כשערך דירתו לכרך ונעשה מוקף חל עליו חיוב חדש אצל ממה שהריעב"א הביא סעד לדבריו לדחות שיטת התוס' מהא דאמרי' דבן כפר שקרא ליום הכניסה חזר וקורא זי"ד כשזל לעיר מוכח דהתוס' מודו בזה נמצא דלדעת התוס' בן עיר שערך דירתו לכרך צע"ז אפשר שחזר וקורא אס נאמר כהירושלמי וכן בן כפר שזל לעיר נמי חזר וקורא רק פרוז בן יומו כשחזר לכרך אינו חזר וקורא וזה ממש להיפך מקלה לקלה משיטת המחירי הג"ל ולריך טעם מה ראו לומר כן ואף שהריעב"א באמת דחה דבריהם מהאי טעמא מ"מ גם התוס' מסתמא יש להם איזה סברא בזה דלאו קטלי קיחא באגמא ניבא.

ובאמת נלענ"ד דשיטה זו שהביא הריעב"א צמם התוס' אף שלא מצינו אותה בתוס' שלנו בפירוש אצל מכללל איתמר גם בהתוס' שלפנינו והוא ממה שכתבו התוס' דה"ה בן כפר להקשות על פירש"י שכי' דבן כפר ואע"פ שקרא ליום הכניסה כשזל לעיר חזר וקורא וכתבו התוס' בזה"ל וקשיא למה יחזור ויקרא שני פעמים ומ"מ נראה דשפיר פי רש"י וכו' עכ"ל, נראה דעליל מדבריהם דלא הכי ניח"ל כלל לומר דמי שקרא בתקנת חכמים יחזור ויקרא שני פעמים רק כאן צנן כפר צע"כ חזרו והודו לפירש"י משום שלא הכי נראה להם פירוש אחר בגמ' אלא כפירש"י וא"כ פרוז בן יומו שלא מצינו בגמ' הכרח שיחזור ויקרא שני פעמים וסבירא התוס' צנן כפר לא שייך כ"כ בפרוז בן יומו בודאי קיימין בסברא קמייתא דקשיא אס יקרא שני פעמים וזו היא מה שהביא הריעב"א צמם התוס' אלא שלפני הריעב"א הכי התוס' מצוירים להדיא ולפנינו נכתבו בקיור ואס כנים אנהנו בזה שוב לריך להבין צמאי נחלקו הריעב"א והתוס' בזה שהריעב"א כתב דפרוז בן יומו דמי לבן כפר מ"ע יאלו התוס' לחלק בין זלי' דמאחר שצע"כ חזרו והודו לפירש"י דכאן חזר וקורא צ' פעמים הכי דמשכח"ל ככה"ג א"כ שוב אפשר לומר בסברת הריעב"א דגם בפרוז בן יומו דינא הכי כדמסייע לי מירושלמי דבן עיר שהלך לכרך נתחייב כאן וכאן.

וכדי לצאר הדבר לריבין אנו לצאר תחילה גוף דברי התוס' הג"ל דה"ה בן כפר שלכאורה אינו מצויר מתחילה כשהקשו על פירש"י מאי קסברו ולצסוף כשהודו מאי קסברי דלכאורה נראה שלא שינו כלום ממה שפירש"י ונעתיק לשון הגמ' עס פירש"י וגם לשון התוס' וז"ל הגמ' ואמר רבא בן כפר שהלך לעיר [בן כפר שהקדים וקרא ליום הכניסה ואח"כ הלך לעיר והי' שם זליל י"ד] בין כך ובין כך קורא עמך [אפי' עתיד לחזור וללאת משם קודם

אף בדאורייתא משכח"ל והיינו צענין מה ש' הראש צסוכה פ"ג ה' י"ד אהא דתניא צכולן כמושין כשירין יצשין פסולין אמרי יהודה מעשה צצני כרכים שהיו מורשין לולציון לצנין אמרו לו אין שעת הדחק ראי' דדעת הראש"ד ללא נעלו צשעת הדחק רק לזכר צעלמא שלא השתכח חורת לולצ' אלא אין מצרכין עליהן דאיך יתכן זה להיות צצמקום הדחק יולאין צו ומצרכין עליו לכתחילה ואלא צמקום הדחק אפי' צדיעצד לא ילא ובראש"ש חולק עליו וכתב דלשון אין שעת הדחק ראי' משמע דמודו צצן דמקום הדחק מצרכין עליו אלא דכל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים וחס אמרו שלא צשעת הדחק אפי' צדיעצד לא ילא כדי שיהררו ישראל צצמות אלא צמקום הדחק הכשירים כיון שא"א צענין אחר מצרכין עליהן עכ"ל הראש"ש וצחשו חכ"ל סי' ט' השיג עליו ח"ל וצנינו יפלא דלא אמרי הכי ר"ל שמסרן הכתוב לחכמים אלא צצני כחוצים כאותה דפ' אין דורשין צצאיסור מלאכה דחול המועד וכו' ולא דמי למ"ש הר"ן צר"פ לולצ' הגזול וכו' דהתם שאני וכו' אלא להבשיר מה שאינו דהר' לגמרי זה ודאי סותר הכתוב לגמרי עכ"ל, וגם צנינו יפלא איך עלה על דעת החכ"ל שבראש"ש לא ידע מה דאין המצות מסורין ציד חכמים רק היבא דגלי קרא ואי קשיא ל' אין משיצין את הארי מהמת שקשה להצין דצניו וכבר השיב עליו הק"ג שם אלא נדחק ציצוצו, ולפענ"ד דעת הראש"ש דמאחר דהר' מסרו הכתוב לחכמים דסתם ולא פירש וכמ"ש הר"ן הג"ל ע"כ דאינו מעיקרי המצור אלא תנאי כמאור ויש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת עקרו חכמים תנאי זה צשעת הדחק כדי שיתקיים עיקר המצור וכל דלריכב קרא צמלאכת חור"מ משום דהתם מכריעין גם צעיקר המצור ולכך שפיר לולצ' היצב דלא מפסל רק משום דצעינן דהר' אינו רק מתנאי המצור יש כח ציד חכמים לומר צשעשת הדחק לא יעכב תנאי זה וממילא התנאי צעל ומעשה קיים. ולא עוד אלא שגם צלי"ת ניתן להאמר כהא דלא שאלן כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת צקרי"ע הני"מ לעקור עיקר צלי"ת אלא היבא דהלי"ת תלוי צתנאי שפיר עוקרין חכמים התנאי והאיסור צעל ממילא, שוב נזכרתי מדברי הצי" מוצא צעוי"ו יו"ד סי' קע"ח סק"ה ש' דהא דהתירו לספר קומי משום צצוד המלכות אע"ג דצחקותיהם לא תלכו לאו דאורייתא היא ולוקין עליו מ"מ כיון שלא פירשה החורה שום דבר ומסרה לחכמים והם ראו להתיר לקרוצים למלכות אע"פ שאין כח ציד חכמים לעקור צקרי"ע עיי"ש וזה כצברת הראש"ש הג"ל הרי דגם צלי"ת אמרי' היא צצברא ומוכח כדצרינו דל"כ קשה עפי קו' החכ"ל הג"ל ע"ז ויתוסב צזה קו' התוס' ציצמות דף פ"ה ע"א ד"ה מתוך איך האמינו חכמים עד ה' צעדות אשה ועקרו דבר מן החורה צקרי"ע וגם צמיר דף מ"ג ע"צ ד"ה והאי ה' התוס' כיו"צ על הא דאמרי' דכבן מטמא לאשתו קטנה משום מת מצור מאחר שאין הקרובין יורשין קריא ולא ענו לה והלא צמת מצור ממש אם יש כבן וישראל אסור לכהן לעמא לה ואיך עקרו חכמים דבר מה"ת צקרי"ע ולהג"ל א"ש דצעדות אשה צצמת אחרי שיש לנו חזקה דדייקא ומייסבא וגם עד אחד מעידה זה הוכחה צרורה דמת צעלה וכבר ילאה מגוף איסור אשת איש אלא שהחורה לא התירה רק צתנאי אם יש צ' עדים זה כבר יש כח ציד חכמים לעקור התנאי שהעילה החורה לעת האורך וכן צמת מצור צצמת גוף האיסור נצטל מאחר שהקרובין מתרשלין צה אלא שהעילה החורה תנאי צצבר שם כח ציד חכמים לצטל וכן קו' התוס' צע"ז דף י"ג ע"א ד"ה אמר יש ליישב עפ"י דרך זה שנאמר דמאחר שמינו יהושע לא חשש לצער צעלי חיים לו יהי' שעפ"י הדיבור ה' מ"מ חזין שאיסור זה תלוי צתנאי אם אין צו אורך שהרי לפעמים צעת האורך הותר עפ"י הדיבור איסור זה שוב יש גם לחכמים כח להתיר איסור זה שנמסר להם הדבר להכריע צאי"ה אורך יש לצטלו ואפשר שהתוס' שחירו על כל אותן קו' הג"ל דהיבא שיש טעם הגון יכולין חכמים לעקור דבר מה"ת גם צקרי"ע לענין זה נחכונו ולא אמרו דצריכס רק היבא שאין העקירה צעיקר המצור וכן מ"ש התוס' ציצמות דף פ"ט

מה שנתגדל ציוס י"ד שיהי' מחויב לצוא מן הכפר להעיר או לקרות צכפר ציוס י"ד משא"כ אם נאמר דלאו תשלומין הוא אלא מצור צפ"ע הרי נפטר זה לגמרי מן הקריאה צציוס הכניסה הי' קטן וצ"ד פטור כיון שהוא צצני הכפרים — והנה מהא דקרי לה צגמי ליוס הכניסה צדף ה' ע"א ועוד צכ"ד שלא צצמנה אין ראי' כלל איך מהא דתנן צרי"ש מגילה כפרים ועיירות גדולות קורין צ"ד אלא שהכפרים מקדימין ליוס הכניסה משמע קתא דגם להכפרים אכתי זמן צ"ד רק שניתן להם רשות להקדים דל"כ ל"ה למתני כפרים וכבר עמד ע"ז הפנ"י למ"ל למתני כפרים ורלתי צס' בית יצחק על מס' מגילה שדחה קו' הפנ"י צשתי ידים ואומר דהא קמ"ל הכפרים יכולין לקרות גם צ"ד דמאי אמרי' אי אפשי צתקנה חכמים כמ"ש הרש"א ציצמות דף י"ד עכ"ד ולפענ"ד י"א דא"כ לקמן דף ד' ע"צ דקס"ד דתקנתא דכרכין הוא ופריך התם מסיפא דמתני' הו"ל למפרך מרישא דדייק למתני כפרים לאשמעינן דרשאיין לקרות צ"ד ואי תקנתא דכרכין הוא איך רשאיין הא צכ"ה שוב מני למימר אי אפשי צתקנה חכמים אלא להג"ל י"ל דהא קמ"ל ציוס הכניסה תשלומין ד"ד הוא אמנם הראש"ש לא גרס כפרים וכן משמע צר"ן וא"כ חו ליבא למפשט מניח מידי.

איברא יש להתור חתירה מהמת הא' ספיקא ולמפשט לה כחיגרתא צהקדם מה שמינו צצרכות דף ל' ע"א מאי איבא צין תפלת הצינו להפלה קצרה הצינו צעי לללוי ג' צרכות קמייתא וג' צתרייתא וכו' מני לציתי' לא צעי למיחדר לללוי צתפלה קצרה לא צעי לללוי לא ג' קמייתא ולא ג' צתרייתא וכו' מני לציתי' צעי למיחדר לללוי ופירש"י העטם דצתפלה קצרה צעי מהדר ולללוי שהרי לא התפלל כלום מתפלת י"ה ולכאורה אכתי טעמא צעי מ"ש הצינו דלא צעי למיחדר ולללוי נהי נמי דאמר מעין י"ה מ"מ כשאניו צדרך הרי לא ילא צזה ולא הקילו חכמים עליו אלא צצביל שהוא צדרך וכיון דמני לציתי' דנתישב דעתי ועדיין יש שהות להתפלל למה לא יתפלל ואי משום שצבר עשה כתיקון חכמים ויאל יד"ה הלא צתפלה קצרה נמי עשה כתיקון חכמים ואמאי לא ילא ותו מ"ש מהא דאמר רבא הכא דצני כפרים כיון דהאי צצני עיר צעי למקרי ולא אקילו צצן עלי' אלא כפר כי מני לעיר חוזר וקורא אלא חילוק הפשט צזה הוא כך דתפלה קצרה שתקנו חכמים להבדיל צמקום סכנה לא תקנו אלא כדי שלא יהי' צלא תפלה כלל כמ"ש המאירי שם אלא לתפלת י"ה שחייב האדם אין לה ענין כלל ואינה ראוי אפי' להיות תשלומין לי"ה אלא תפלה לעומה היא משום דמתפלת י"ה פטור לגמרי מהמת שהוא צמקום סכנה ואונס רחמנא פטרי' וכיון שלא נפטר ממתות תפלת י"ה רק משום סכנה כיון שעברה הסכנה שוב חלה עליו חובת תפלת י"ה וצבאמת צ"ע היבא דנפיק מן הסכנה והלך צדרך שאין סכנה אי אמרי' כמו דאי מני לציתי' צעי לללוי י"ה ה"נ צעי לללוי כאן תפלת הצינו או דילמא כיון דמפטר לא חל עליו חיוב עד שיצוא לציתו ויוכל להתפלל י"ה ואכמ"ל אלא הצינו שתקנו חכמים כעין י"ה תקנו דכיון שאין הדרך סכנה לא מפטר משום מצור וחייב הוא לעולם צתפלת י"ה אלא דאקילו צצן עלי' משום עירורא דלא יצטרך כל י"ה אלא צצמין י"ה סגי ל' נמא דעיקר מצות י"ה קיים אלא ששינה הנוסח וצצביל זה אינו צריך לחזור ולהתפלל מאחר שהם אמרו והם אמרו דסגי ל' צבה.

היוצא מזה דהיבא דפערורו חכמים מהמת סיבה מעיקר המצור אלא שנתנו לו חוצ לקיים המצור עכ"פ אע"פ שאין לה תועלת צצביל עיקר המצור צכ"ה צשעברה הסיבה חורה מצותו וצריך לקיימה שנית כדן אלא היבא דלא פערורו מעיקר המצור רק שפערורו מהלק המצור שאינו עיקר אע"פ שהוא מתנאי המצור ומצלעדה לא נחקים גם המעשה מ"מ אם אמרו לו חכמים שיקיים המצור שלא ע"פ תנאי הג"ל מאחר שקיים העיקר וחכמים מחלו על התנאי אז אף שצברה הסיבה צשצבילה נפטר מהתנאי מ"מ אינו צריך לחזור ולעשות המצור ע"פ התנאי הג"ל. ולא אמנו מלהעיר שלפענ"ד מה שצבאר דכשחכמים מחלו על התנאי אין צריך לחזור ולקיים המצור לאו דוקא צצמא דצצן אלא

ע"כ דעיקר מה שהצטל מעמל לאשחו קטנה אפי' באץ שם ישראל נמי משום דעקרו דבר מה"ת נמי א"ש דמאחר שהחורב החירב עומלם כהנים למח מלוא שוב יש כח ציד חכמים לומר דאף זו כמת מלוא הוא דלא צטלו רק התנאי שהעילה החורה בהחיתר שיכר מח מלוא גמור ואמרו חכמים דגם באשה זו נחקיים התנאי וכן שכתבו החוס' בחור שם שוי' רבן כמה מלוא ויש להאריך עוד בזה ואכ"מ.

וע"ע בחוס' ברכות דף ע"א ע"א ד"ה וחותם בצרכה הארץ שכתבו שמה שהחירו לפועלים לכלול בונה ירושלים בצרכה הארץ היא משום דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת הואיל וערודים במלכות צעה"כ והק' צבה"ש שם מהא דאמרי לקמן להוכיח בצרכה הטוב והמטיב לאו דאורייתא דאל"כ ל"ה פועלים עוקרין אותה וא"כ מוכח דלא עקרו חכמים בצרכה דאורייתא צצביל מלכות צעה"כ וא"כ כחצו החוס' דעקרו בצרכה ירושלים מה"ע אכן לפי"ד הג"ל לק"מ דודאי בצרכה שלמה ל"ה חכמים עוקרים צצביל שערודים אי הוי דאורייתא אצל מאחר שכוללים בונה ירושלים בצרכה הארץ אז נחקיימה עיקר בצרכה אלא שאינה לפי הנוסח שאמרה חורה לפעולה בצרכה צפני עמלה זה דומה ממש לבצרכה הצינו שכולל נמי י"ב ברכות כחצת ויואל צה לגמרי כ"ל והיינו מטעם דלא עקר גוף המלוא רק תנאי המלוא זאת שפיר יש רשות לחכמים לעקור צצוא"ת אפי' צצביל טירדה לצד אע"פ שהוא ג"כ מעבד מדאורייתא וא"ש דצרי החוס'.

ומעתה כמו דמבאר לעיל לענין מתפלל הצינו דאף כי מעי לביתאי אינו חוזר ומתפלל ה"כ פועלים אס פסקו ממלכתם אפי' אס הוא עדיין בחוך שיעור עיכול לא אמרי שיחזרו לצרך בצרכה בונה ירושלים מאחר שעקרו חכמים התנאי ואלו יד"ה צברה"מ לגמרי — וכמו כן לענין מ"ש הרא"ש דמצרכין על לולב יצב צעה"כ כשאין לחים נראה נמי שאס אח"כ עפ"י נס הצינו לחים או אפי' צלא נס רק דלא הוי לאסיק אדעתאי שיצדמנו לו לחים אינו נריך לחזור ולטול הלולב הלא אפי' צלא בצרכה וכו"ש שלא יצרך וכן נראה מסתימת דברי הפוסקים שלא כתבו רק שאס צירך על היצבים צעוד שאפשר צלחים אפי' אס רק לחצירו יש לחים דלא יאל אצל אס צשעת בצרכה א"ל להשיג אע"פ שאח"כ צה יידו נראה דלכ"ע יאל כ"ל וא"ל לחזור ולטול.

וגחזור לעניינו מעתה לכאורה יש לפשט ספיקא דידן אי הא דצני כפרים אינם קורין צי"ד רק ציום הכניסה הוא פטור גמור או הקדמת זמן לצד מהא דאמר רצא צן כפר שצא לעיר אפי' דעתו לחזור ליל י"ד חוזר וקורא ופירש"י אע"פ שקרא ליום הכניסה אלמלא דצני הכפרים לא יאלו ידי חוצת מגילה כלל דאי נימא דיואל משום שקראו ציום הכניסה מ"ש מהתפלל תפלה הצינו דכי מעי לביתאי אינו חוזר ומתפלל אלא ודאי דמאי שקורין ציום הכניסה לא יאלו עיקר חוצת מגילה כמו צן עיר שקרא ציום הכניסה לא יאל כלל אף הם לא יאלו דהוי כאלו חוקע שופר צפורים וקורא מגילה אף דכל מידי דקציע לי זימנא הוי שלא צזמנה לאו כלום אלא שהכמים פטרו את צני הכפרים ממלוא קריאת מגילה לגמרי רק כדי שלא יחסר להם שבר המלוא או כדי שיכר גס להם זכר לנס קצעו להם מלוא מיוחדת ציום הכניסה ודמי למתפלל צדרך תפלה קראה דאף שעתה מלוא כתיקון חכמים מ"מ כי מעי לביתאי חוזר וקורא.

אך זה דוקא אס נאמר כפירש"י דמיידי צקרא ליום הכניסה אצל צאמת אין פירש"י מוכרח דאיכא לפרוש כמו שפירש המאירי דמיידי צצן כפר שצא צליל יום הכניסה להעיר ועתיד לללח קודם י"ד סד"א שיקרא צעה"כ ציום הכניסה קמ"ל דנריך להמתין עד יום י"ד מאחר שהוא עכשיו צעיר ויקרא עם אנשי העיר עכ"ד המאירי ולפי"ז שוב איכ"ל דלעולם היכא דקרא ליום הכניסה אף שהוא צליל י"ד צעיר אינו חוזר וקורא — אמנם פירוש של המאירי נראה דחוק צלשון הגמ' דא"כ העיקר חסר מן הספר שלא הזכירו מיום הכניסה כלל וצאמת נראה שגם המאירי מודה שפירש רש"י מרווח עפי' והא דנייד מפירוש משום

דלא נראה לו מצד הסברה שאס קרא ציום הכניסה יצערך לחזור ולקרות וכמו שהקשו גס החוס' ע"ז ומה שציאלנו דהוא משום דפטורכו רצן ממגילה לגמרי גס זה אינו מתקבל על כל צמד הסברה ולכן נטח המאירי מפירש"י וכתב עליו שאין הדברים נראין "לענין פסק" עכ"ל, ור"ל דאף דלענין הפירוש הדברים נראין מ"מ לענין פסק אין לסמוך על פירוש הזה ולשון זה רגיל אצל המאירי צכל מקום שנוטה מפירוש המרווח מחמת שאין הסברה נוטה לכך וכמו שציאלנו לעיל צריש קונטרס הזה צסי' א' מה שכי המאירי צלשון הזה על שיטת הרא"ש צפירוש הגמ' עיי"ש וכיינו לפי ששיטת המאירי צכל מקום לנעות לצד הסברה לענין פסק הלכה אע"פ שלפי הסברה נמלא הפירוש דחוק צגמי וכמו שהצאחי שם מה דמרגלא צפומי דחת"ס ז"ל רוב דוחקים אמת אצל רוב המפרשים שלא פירשו כהמאירי אלא כפירש"י הם הכריעו לצד פירוש המרווח צגמי יותר מלצד הסברה ורלו עפי' לדחוק סברה עלמס משידחקו דצרי הגמ' שאינם עולים יפה רק כפירש"י וכיון שכן שוב עכ"ל כמו שציאלנו דצני הכפרים פטורין ממלוא מגילה לגמרי, ועפ"ז יש ליצב מה שהקשו להחוס' מגילה דף ה' ע"ב ד"ה ובקש דבעקרו מתשיעו לעשירי לא חשיב מצטל דצרי צי"ד חצירו מהא דריש פ"ק דמגילה דלו ס"ד י"ד וט"ו תקנו הוי ציום הכניסה מצטל דצרי צי"ד חצירו אצל להג"ל א"ש דהחוס' מיידי צצ"כ שגדחה דמקיים מלוא זו עמלה צעשירי משא"כ צני הכפרים דנפטרו מ"ד וט"ו לגמרי ויום הכניסה מלוא אחרת היא כ"ל.

ועתה ראה זה חודש נראה צעליל מדצרי החוס' דצ"ה צן כפר הג"ל שכתבו שם דהא דאמרי כפרים מקדימין ליום הכניסה כדי שיספיקו וכו' "ופטורין ממגילה" היינו דוקא וכו' עכ"ל. ואינו מוצן לכאורה פטורין ממגילה מאן דבר שמי' הלא צני כפרים לא אמרו שפטורין רק מקדימין ליום הכניסה אצל הוא הדבר אשר דיצברו שהחוס' חידשו כלן חידוש גדול דמה צצני הכפרים מקדימין אינו הקדמה צזמן לצד אלא שפטורין הם לגמרי ממלוא מגילה משום דאקילו רצן עליהו כדי שיספיקו מים ומזון לאחייהם שצכרכין והא דקורין ליום הכניסה לאו ממלוא מגילה הוא כ"ל — ועיין צסי' שח"ז ושם צארה שצאמת חידוש זה מפורש יואל גס מדצרי רש"י ז"ל אלא שמצליעו צנעימת דצריו כדרכו צקודש.

(ז) **ואחר** הדברים האלה צסי' הקודם דצרי החוס' הג"ל צסי' ה' כראי מולקים דמהחילה קסצרי כפי מה שהסברה פשוטה נוחנת דצני הכפרים מקיימים עיקר המלוא דקריאת מגילה ציום הכניסה ויאלו ידי"ה לכך קשיא לכו על פירש"י למח יקרא שני פעמים הא דמי להתפלל תפלה הצינו שאינו חוזר ומתפלל כי מעי לביתאי לפיכך היו סוצרים לפרש פי' אחר צדצרי הגמ' ומסתמא כפירוש של המאירי הג"ל צסי' הקודם אלא שלצסוק ראו החוס' שאין פירוש אחר צדצרי הגמ' מרווח כמו פירש"י לפיכך חזרו וכוודו והמליכו ואמרו דמ"מ נראה דשפיר פירש"י דכיון וכו' אלא שציאלנו קצת יותר הסברה לפי פירש"י למח צאמת לא דמי להצינו משום דהא דצני כפרים מקדימין ליום הכניסה אינו הקדמה לצד אלא שפטורין ממגילה לגמרי ודמי למתפלל תפלה קראה צדרך וממילא הא דאמרי כפרים מקדימין ליום הכניסה ופטורין מיום י"ד היינו דוקא כשאינם שוכים שם צליל י"ד אע"פ ששוכים שם ציום י"ד מ"מ כיון דלא חל עליו החיוצ של העיר צתחילת היום הוי ככצר עבר צזמן ואינו חוזר וקורא אצל כששוכים שם צליל י"ד ודאי דינם כאנשי העיר אע"פ שקראו כצר כמו המתפלל תפלה קראה דחוזר ומתפלל כשהגיע לביתו.

ובאמת אס נדקדק צלשון רש"י ז"ל כמונה מרגליות נראה שרש"י מתחילה קאזיל צהאי סצרא שכתב אהא דאמרי צגמי והג"מ כי איתי' צדוכתי וכו' וז"ל והג"מ דאקילו רצן עליהו דאין נריך "לחזור" ולקרות צי"ד כי איתי' צכפר עכ"ל, הרי מפורש דהקולא ה' לצני כפרים צמה שאף שקראו ציום הכניסה א"ל לחזור ולקרות צי"ד דאס לא כו הוי לי למימר דאקילו עליהו דאין

חומרי המקום שהוא שם אלא כשאין דעתו לחזור אפי' עמד שם כמה ימים שלא לדעת לא עלה לו עכ"ל משמע דעת הרמב"ן דפרח בן יומו נמי משום קציעת מקום קאחין עלה ואח"כ ראיתי שגם הגר"פ (שליט"א) ז"ל צקו הגיל סי' צ' הרגיש בכל זה שאין שם לדברי הרמב"ן.

הן אחת שיש לומר דהרמב"ן לשיטתו אולי צדק דכנה כזר נחלקו הרמב"ן והר"ן רפ"ק דמגילה מה ראו מרדכי ואסתר לחלק בין מוקפין לפרזין הלא איכא צדק משום לא תתגודדו ק"ח וכתב נמי תורה אחת ומשפט אחד יהי לכם [ואגב אליהם הלא אפי' שני צדי דנין בעיר אחת ליכא משום לא תתגודדו כדליתא ביבמות י"ד ע"א כ"ש שני עיירות וכן לא שייך צדק משום תורה אחת וגו' ועיין בהשגחות מהרש"ם יו"ד סי' קנ"ג וכפי הנראה אשתמטת דברי הר"ן והרמב"ן אלו]. והיוצא מדבריהם לדעת הר"ן חילוקי הזמנים אינם תולדות המקום שם המקום גרם שיהי' זמנו של זה לא זמנו של זה ואילו היו צני שזמן נחים ביו"ד ושאר עיירות בע"ז ה"י התקנה להיפך אבל לעולם כולם על נס אחד קוראין ומפרסמין אלא שזה קדם וזה אחר משא"כ לדעת הרמב"ן המקום גרם שיהי' חלוק בזמנו דאין נס המוקפין כנס הפרזים דזה מיגלי וזה מגנו וכיון שגם הפרזים יותר גדול לפיכך קודמים ושומחים עי"ש משנה לדעת הרמב"ן שפיר חלוי הקריאה בקציעת המקום משא"כ לדעת הר"ן דבין המומקפין בין הפרזים צמצול נס אחד קוראין שפיר יתכן משא"כ דמי שהוא במקום שקוראין ביו"ד יקרא עמכן כיון שאין חילוק אם יפרסם בנס ביו"ד או בע"ז — אך עכ"פ לריבין אנו ליישב לדעת הרמב"ן מאחר שבמקום תליא מילתא למה תיקנו בדעתו לחזור לאחר זמן שיקרא על נס שאין מקומו מחויב צד ועל נס מקומו לא יקרא.

ובאמת צהרי ח"ס א"ח סי' קנ"ד סוף ד"ה ויפה דקדקו חז"ל הרגיש בקציעות דבר זה והשואל שם יוכיז עממא למלתא משום דכתיב הוי מעשה בשעת בנס שהרי צני שזמן שהיו במקומות אחרים נחו ביו"ד ובני מקומות אחרים שהיו בשזמן נחו בע"ז לכך נקבע כן להורות עכ"ל והח"ס קל"ס.

ובזה הסברתי שיטת הרא"ש דס"ל דמוקף בן יומו נמי ביו"ד תליא מילתא שהוא לכאורה צלי טעם דכתיב נמי דנסתלק מחוצת מקומו אמאי תחול עליו חובת הכרך כשאף הם עדיין אין חייבים דמכ"ט לא ניהי"ל לרש"י לומר כן אבל לדברי הח"ס מובן שפיר דמאחר דבשעת מעשה מי שהי' ציוס י"ד בשזמן ע"כ לא נה אלא בע"ז אפי' אם חזר ציוס י"ד לביתו לכך הוא קורא בע"ז לא מחמת חיוז הכרך אלא מחמת חיוז עממו ודו"ק.

אולם גם דברי הח"ס לא יתכנו לשיטת הרמב"ן רק לשיטת הר"ן דחילוק המקומות לפי"מ שגחו בשעת בנס איתקן משא"כ לפי סברת הרמב"ן שלפי גודל בנס קצו הימים אחתי קשה וכי תימא משום דבשעת בנס בן כרך שהי' בעיר ה"י צמצול גדולה כמוהאנשי העיר הינה פרוז בן יומו אלא מוקף בן יומו דהיינו בן עיר שצא לכרך למה יקרא עמכן ולא ישתתף בשמחת מקומו שילא משם מאחר שדעתו לחזור וחו דבגמ' יליף מוקף בן יומו מסברה מדפרוז בן יומו קרוי פרוז הא"ך מני למילף ה"א עכ"פ יש מקום לחלק כג"ל — ועוד דגם פרוז בן יומו לא א"ש לדעת הרמב"ן דקריאת הפרזים וקריאת המוקפין כ"א על נס מקומו איתקן נהי נמי דפרוז ב"י מחויב להשתתף גם בנס הפרזים מ"מ מי הפקיע מהפרוז ב"י נס מקומו אך צדק עדיין יש לדחוק ולומר דכיון שקורא עם הפרזים צמצול נס בגדול שוב נפטר מלקרות על נס מקומו שהוא קטן ממנו ובכלל מאתים מנה וצפרע לפי"מ דליתא צירושלמי שקלים פ"ק ה"א וכן במגילה פ"ק ה"א דבאמת יש סברה דבן כרך שקרא ביו"ד יאל אלא דדחי דאי אמרת כן נמלאת עוקר זמן כרכין צידך ויש שפירשו דדוקא לכתחילה אינו קורא אבל דיעבד יאל ועיין צפרמ"ג סי' תרפ"ח משב"ז סי"ק ז' ד"ה עוד רגע וכי ואף אם נאמר דגם דיעבד לא יאל י"ל דהיינו דוקא היכא דאין לו חיוז ביו"ד רק בע"ז משום דעוקר הזמן שבעו חכמים אבל פרוז ב"י כיון שיש עליו חיוז גם ביו"ד אזי יאל

לריך לקרות ביו"ד ומדקאמר אין לריך "לחזור" ולקרות משמע לכאורה לכתחילה לא אקילו רצון עליהם לקרות ציוס הכניסה אלא לריך לקרות ביו"ד רק כשקרא ציוס הכניסה דיעבד אקילו שא"ל לחזור ולקרות ודאי אינו דפשיעא דאף לכתחילה קורא ציוס הכניסה וכמו ש"י גם רש"י לעיל בסמוך לו ד"ה כצני העיר דאקילו עליהם להקדים ליוס הכניסה ולמה שיהי' את לשוני כאן וגם פיקר דברי רש"י כאן שפת יתר הם אחר שבסמוך לו ממע כבר פירש מה ה"י הקולא לא הולך כלל לחזור ולפרשו כאן אלא רש"י דייק וכתב הכא דלא תימא דהקולא ה"י צמח שמקדימין וכיון שהקדימו שוב יאל יד"ה לגמרי ופטורין מיו"ד בלא שום קולא לכך אשמעין ד"ה אלא שהקולא ה"י מה שא"ל לקורחה ביו"ד שאף אם קרא ציוס הכניסה עדיין לא יאל יד"ה אלא דלכך אקילו עליהם שיהי' פטורין מיוס י"ד אם יקראו ציוס הכניסה וא"כ אף שקרא ציוס הכניסה מה שאינו חוזר וקורא ביו"ד הוא ג"כ רק מחמת דאקילו רצון עלי' ולא אקילו צדק רק כי איתא בכפר ודו"ק — והתוס' נראה שלא ה"י לפנייהם דברי רש"י אלו רק מה ש"י רש"י ד"ה כצני העיר לפיכך האריכו בדבריהם וכמו שזמנינו כ"פ שמה שהקשו התוס' על פירוש רש"י ז"ל ותיירו קדם רש"י צמח לשוני וקלטו בחיבה אחת.

ומעתה שוב א"ש מה שאמרנו לעיל בסי' ה' דזו השיטה שהביא הריטב"א בשם תוס' דפרוז בן יומו שחזר לכרך אינו חוזר וקורא מצטן תוס' ה"ל יאלו הדברים ממח שנתקשו בפירש"י גבי בן כפר וכי למה יחזור ויקרא שני פעמים אלמא דסברהם הוא דאין לחזור לקרוא צ' פעמים ממילא ה"ה פרוז בן יומו אלא שנתקשו צדק מאחר שלסוף בע"כ חזרו והודו לפירש"י מ"ע לא נאמר דגם פרוז בן יומו חוזר וקורא כמו בן כפר אבל לפי המבואר אין קושיא דודאי בן כפר שפיר חוזר וקורא מאחר שעדיין לא יאל יד"ה דמה שקרא ציוס הכניסה לא כלום הוא לגבי י"ד וחיובה מחייב ביו"ד משא"כ פרוז בן יומו שקרא בעיר אחר שנעשה פרוז ציוס י"ד שהוא זמן קריאה לכל ודאי אין סברה כלל דאחר שהיחובו חכמים לקרות בעיר יהי' עליו עדיין חיוז לקרות בע"ז בכרך אחר שכבר יאל יד"ה וכי תימא דמ"מ יתחייב לקרות מחמת שנעשה בע"ז מצני הכרך וחלה עליו חובת אנשי הכרך אע"פ שילא חובת עממו וכדאמר נמי צירושלמי בן עיר שצא לכרך נתחייב כאן ובאן וכ"ש פרוז בן יומו י"ל דמלכד מה שביארנו בסי' ד' דאין הדבר מוכרח מהצירושלמי וגם כי מגמ' דילן בסוגיין מוכח נמי דלא כהצירושלמי אלא אף אם נאמר כמו שזכרנו שם דמשמע דשיטה זו של התוס' שהביא הריטב"א אלא אפי' אליבא דצירושלמי נמי א"ש דלא מצינו ללמוד מהצירושלמי הגיל דכ"ש פרוז בן יומו משום דלפי סברת התוס' ק"י פריכה היא כמו שיבאר לפנינו בסמוך.

(ח) ומתחילה את אשר בעמתי בסי' ג' אשלמה לבאר גוף הענין של פרוז בן יומו אשר לכאורה נראה שהוא חידוש שלא מצינו בכל התורה דקו"ל הכולל ממקום למקום ודעתו לחזור לאחר זמן דזון כגנשי המקום שילא משם בין לקולא בין להומרא כצ"ע א"ח סי' תס"ח ובאן אמרי' שאע"פ שדעתו לחזור לאחר זמן כיון שאין עתיד לחזור בליל י"ד נובג כגנשי המקום שהלך לשם לא להומרא בלבד שצריך לקרות בליל י"ד אלא אף לקולא שאם שיהי' שם ליל ע"ז א"ל לקרות כחובת מקומו ואין לומר דזה חידוש מגזיכ"כ הוא כמו שביארנו שם דא"כ איך ילפינן מיני' מוקף מסברה — ובהשקפה ראשונה אמרתי אולי כאן לא שייך כלל ענין הכולל ממקום למקום משום דכבא צמצול לא צדירתו הקבוע תליא מילתא אלא לפי"מ שהוא עכשיו אם פרוז פרוז ואם מוקף מוקף ודבר זה ילפינן מדגלי קרא דפרוז בן יומו קרוי פרוז ע"כ דלא צדירה תליא מילתא וממילא שפיר ילפינן מיני' מוקף דאין זה חידוש אם תקו מתחילה שלא יהי' בדבר תלוי במקום רק לפי מה שהוא ציוס הקריאה כמו שאין חידוש מה שחילקו גבי מגילה בין פרוז למוקף אכן כדנא צי מחמת משא"כ הרמב"ן ז"ל במלחמות להסביר טעמו של הרי"ף דפרוז בן יומו בדעתו תליא מילתא שכן מצינו בכל מקום שאין נותנין עליו

שנתעבז ולא חזר קורא בע"ז ולא צ"ד לריק לומר עוד תנאי אחד בדבר וביינו דעך כאן לא הקילו חכמים לפטרו מחיובו שנתחייב מחמת מקומו רק אם ע"פ דעתו להשתחף עם אנשי המקום שהוא שם ורלוו^ה להיות נעשה כאנשי אותו המקום לפי שעה להתחייב קלח בחיובם ולא הקילו בו שיפטר מחיוב מקומו ויאל יד"ח צמח שיקרא עם אנשי המקום אשר הוא שם אבל בדעתו לחזור ונתעבז ולא חזר הרי לא ראה לקבל עליו השתחפות אנשי העיר ולא נתחייב בחיובם ככה"ג לא הקילו בו לפטור גם מחיוב מקומו.

ותיתי לי דקיימתי ככרזא זו מדנפשי ואח"כ מלאתי ראי גדולה לזה מדברי הריטב"א שכתב וכן כרך שהלך לעיר ונתעבז שם עד צוקר י"ד שקורא עמכם אם חזר למקומו ליל ע"ז הרי חזר ונתחייב עם בני הכרך וכו' ויש קלח סעד לזה גם מגמ' דילן מהא דאמרי' בסמוך דכן כפר שהלך לעיר צין כך וצין כך קורא עממן וכו' ודאי לא נארכה אלא לכן כפר שהקדים ליום הכניסה ונפטר ואפ"כ כיון שצא לעיר אח"כ שהוא מקום חיובו מן הדיון חזר וקורא עממם ולא אמרי' כבר נפטר ביום הכניסה כ"ג אע"פ שנתחייב בעיר לפי שה"פ פרוז בן יומו כשחזר לכרך שהוא עיקר מקומו וחייבו חזר וקורא עממם עכ"ל הריטב"א, הנה מפורש יולא בריטב"א דפרוז בן יומו אחתי עיקר חיובו הוא בכרך כמו בני כפרים בעיר ולא אמרי' שנעשה כאנשי העיר להסתלק מחובת מקומו ועכ"ל דמה שאינו קורא באמת כמו עיקר חיובו הוא קולא גבי דאקילי צ"י רבנן שאם קרא כאנשי העיר אינו לריק לחזור ולקרות בחיוב מקומו וכמו הדמיון שמדמה הריטב"א לזה מבין כפר דאמרי' נמי האי כבני העיר בעי למקרי אלא דאקילי צ"י רבנן וכיון דמדמינן לכו אהדדי שוב לא רחוק לומר כמו שכתבנו דכמו שכן כפר הקילו בו מחמת טירחא כ"ג פרוז בן יומו מחמת טירחא יתירה אקילי צ"י רבנן — וגם מדברי המאירי יש סמוכין לזה דפרוז צ"י וכן כפר עולים בקנה אחד מדכתב האי דינא דפרוז בן יומו שחזר לכרך שחזר וקורא גבי האי דינא דכן כפר שהלך לעיר משמע קלח דדמי אהדדי.

ובזה י"ל דברי רש"י בתענית דף י"ח ע"ב ד"ה בני חמיסר דס"ל דפרוז בן יומו מותר בהספד ותענית אי לאו משום מגילת תענית ותמכו ע"ז אי פרוז בן יומו הוא פרוז ליתסר נמי בזה ולהג"ל דבאמת פרוז בן יומו אחתי לא יאל מבין כרך ועיקר פורים שלו הוא רק בע"ז אלא לענין מגילה התירו לו חכמים שישתחף עם אנשי המקום שהוא משום שלא להעריכו למחר כ"ל אבל לגבי שאר דברים נשאר בן כרך לכל דבריו, שוב ראיתי בקול הרמ"ז שנסתפק בזה אי גם לענין סעודה ומשלוח מנות אחרצאי פרוז צ"י ושי שם ש"י לחלק צין דעתו לילך למקומו בע"ז לדעתו לילך למקומו אחר ע"ז ולפ"ז נראה דגם רש"י מייירי בעתיד לחזור למקומו בע"ז אבל י"ע מנלן לחלק בזה ואולי י"ל דרש"י לשיטתו דלא גרם בגמ' מנא אמירה לה אלא מגיל ובינו דס"ל כמ"ש הרב המגיד משנה דבאמת מקרא לא ילפינן רק דאע"פ שאינו דייר קבוע ועתיד לחזור לאחר זמן נקרא פרוז רק רצא כוסף מסבא דנפשי דאף בעתיד להיות במקומו בע"ז נמי נקרא פרוז וזה כבר לא מוכח בקרא אלא מסבא וזו הסבא לא שייכת רק לענין קריאה ולא לענין שמחה כ"ל וממילא א"ש מה שהקשיתי הא קרא בעשיי כתיב ולא בזכירה ודו"ק — ולכאורה יש להעיר לפ"ז בירושלמי פ"ב ה"ב אהא דתנן ה"י כותב וכו' ופריך הוה אמר מותר בעשיית מלאכה ומשני נאמר צ"ד בזכרים ולפי ה"ל ה"י לשנויי בפרוז בן יומו אך י"ל דודאי בעשיית מלאכה אסור דכין הבולך ממקום למקום מפני שינוי המחלוקת רק בהספד ותענית דהוי צנעט לפי שיטת רש"י שהציאו החוס' במגילה דף ה' ע"ב ד"ה שאסורים עיי"ש לא שייך מחלוקת — אבל י"ע דהא עיקר פרוז צ"י גבי עשיי כתיב אך דילפינן זכירה מעשיי ואיך אמרי' דרק לזכירה אחרצאי.

(ט) ואחרי שנתבאר דפרוז בן יומו נמי משום דרבנן אקילו בו כמו בן כפר שוב נולד הספק שנסתפקנו לעיל

בקריאתו צ"ד גם חובת מקומו בע"ז דוגמא לדבר אם צירך ג' ברכות על המזון נפטר גם מברכת מעין שלש אבל אם לא ה' חייב ג' ברכות וצירך ג' על הדייסא אף ידי מעין שלש לא יאל כמבואר בס"י ר"ח סע"ז ומטעם דהוי משנה ממשצט שצטצו חכמים בצרכות [ואגב אעורר דעיקרא דלא מילתא בירושלמי י"ל דתליא בפלוגתא דהר"ן ורמב"ן ה"ל ואכמ"ל], ויש להעיר עוד עפ"י המרדכי שהציא המג"א בס"י רס"ז דאם עשה קידוש בתוספות שבת אפי' למ"ד דרבנן יאל ידי קידוש דאורייתא משום דנשעט שמקדש יבוא אח"כ לידי חיוב דאורייתא אכני מה שמקדש בתוס' דרבנן גם על השבת דאורייתא והמג"א הקשה ע"ז הא ה' חיוב דרבנן אינו מוילא חיוב דאורייתא עיי"ש משמע הא ה' תוס' שבת דאורייתא ה' יולא להמג"א לא משום דהתוס' כעיקר שבת אלא משום שחייב לקדש בזמן התוס' כמו שחייב בעיקר השבת וא"כ יתכן צבן כרך שקרא צ"ד דלא יאל מ"מ אם נתחייב צ"ד לקרות מטעם ה"ל יאל בקריאה זו גם בשביל ע"ז כמו שיואל בקידוש בתוס' שבת גם בשביל העיקר שבת וידעתי שיש לחלק ול"ב רק להעיר — אבל מ"מ ק"י הראשונה לא יתיישב בזה דאיך יפטר המוקף בן יומו מחיוב מקומו צ"ד צמח שיקרא למחר בע"ז ותו איך נסמוך היום על מה שיקרא למחר לפי שיטת רש"י שאם ה' צליל י"ד בכרך ונפטר מחובת מקומו צ"ד מ"מ לא נתחייב לקרות בע"ז עד שיהי' שם ביום ע"ז ג"כ נמלא שאם חזר צליל ע"ז איגלאי מילתא למפרע שלא ה' פטור צ"ד אלא שהוא מעוות לא יוכל לתקן ואמאי סמכינן אהא ניחוש שמא יחזור למקומו צליל ע"ז מחמת אונס או שמא ימות ונמלא שעבר על מלות קריאתו וכה"ג חיישינן בגיטין פ"ד ע"א שמא לא יתקיים התנאי.

ות"ל יש לי להאריך הרבה בזה ואם שייך בכלל בענין משום נותנין עליו חומרי המקום שאלא משם ואי"ה עוד אנוסף ידי בזה צל"י אך עתה כדאי שלא לנאת חוץ לגדר המכוון ויטושטש המעיין לכן נבוא אל המסקנה מה שהעלה מלמדתי דקל היא שהקילו חכמים בפרוז בן יומו ומוקף בן יומו שלא להעריכו לחזור וליקן לציתו כדי לקרות שם במקומו ע"ד שהקילו חכמים על בני הכפרים שלא יעריכו לצוא להעיר צ"ד אלא דהתם אי לאו משום שמשפיקין מים ומזון לכרכין לא היו חוששין לקבוע להם זמן מיוחד בשביל טירחאם אבל כאן שייך וע"ז זמן קריאה היא בלתי חששו לטירחאם וא"ל יקראו במקום בהם עכשיו בזמנם שלהם ז"ל לא מיבעיא לפ"י ש"י הפנ"מ במראה פנים דיש בזה משום שינוי מחלוקת ולא תתגודדו עיי"ש שהאריך ועיין צחי' הרמב"ן ריש מס' מגילה ש"י דאף דלא שייך צכ"ג משום לא תתגודדו מ"מ אינו ראוי לעשות לכתחילה הכי אלא אף אם לא נאמר בן מ"מ הוא גופא טירחא יתירה הוא לקרות בעיר בע"ז וצ"ד בכרך מלבד מה דקו"ל דלכתחילה מגילה אף בזמנה בעי עשרה נלע"ז דכ"ג אפי' בדיעבד בעי עשרה לפ"י ש"י דף כ' ד"ה בזמנה דעממא דלא בעי עשרה דהכל קוראין בו ואיכא פרסומי ניסא אבל כאן שאין קורא אלא הוא בלבד צאיתו המקום לריק עשרה [וג"מ גם עכשיו צמי שעתיד לחזור למקומו דקורא במקומו לריק עשרה ואכמ"ל] וזו טירחא גדולה היא להכניף עשרה וצפטר דאיכא למיחש לאינו צקי ומי יומר דמזדקק ל' צקי להוציאו וכו"ש למאי דאיתא בירושלמי דבן עיר אינו מוילא בן כרך לפיכך תקנו שכל מי שהוא בעיר ואין עתיד לחזור לציתו צליל י"ד יוכל להשתחף עם קריאת אנשי העיר ואינו מחויב לקרות בע"ז בפ"ע או לחזור לציתו וכן בן עיר שהוא בכרך ואינו עתיד לחזור צליל ע"ז אבל בעתיד לחזור ולהיות ציתו צמח קריאתו לא הוצרכו לתקן כלום ואי קשיא כשעתיד לחזור ביום י"ד אף שאין עתיד לחזור צליל י"ד למח הוצרכו לתקן שיקרא עממן הלא יכה בציתו צמח קריאתו בע"ז לק"מ דחיישינן שמא לא יחזור אבל בן עיר שצא לכרך ואין עתיד לחזור צליל ע"ז באמת ה' הדיון שיקרא צ"ד שמא יפטר לחזור אלא דכיון שהקילו בו משום טירחא כ"ג לא חששו לזה אך זה נאמר רק לפי שיטת רש"י דנמעט תליא מילתא אבל לשיטת הר"י"ף דס"ל בדעתו תליא מילתא ואם ה' דעתו לחזור צליל י"ד אף

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

לאשמעין שאם חזר ציוס ע"ז לאחר שהאיר היום נמי קורא צע"ז לפענ"ד אין לו שחר כלל מלכד מה דהא מילתא דפשיטא ולא אינערק לאשמעין אין לשון הראש סובלו כלל שהרי הוא אומר "ואפי' יחזור לעירו יקרא ציוס ע"ז צעירו" ולפי"ד הגאון הג"ל הול"ל "ואפי' יחזור לעירו ציוס ע"ז יקרא צעירו" מאי יקרא ציוס ע"ז דקאמר הא ודאי אם חזר לעיר ציוס ע"ז לא יוכל בשום אופן לקרוא צעירו ציוס י"ד רק ציוס ע"ז אפי"כ דהראש ה"ק שאפי' יחזור ציוס י"ד לעירו יקרא צע"ז צעירו כיון שמתחילה הי' עתיד ללכת רק ציוס ע"ז וכמו שאומר הראש לשון הזה ממש לפי שיטתו דצ"ד תליא מילתא וחס"ל דמשגגרא דלישנא כהז הראש דצ"ד מ"מ קשיא עובא אמאי לא אשמעין הא מילתא עפי גבי פרוז בן יומו שאם חזר לכרך ציוס י"ד אחר שהאיר היום קורא צ"ד אפי' בכרך ועל כן נראה דצ"ד הראש בפשוטן שאפי' לדעת רש"י אם הי' עתיד לחזור ציוס ע"ז וחזר צ"ד קורא צע"ז וכ"ש בחזר צליל ע"ז.

ובהיות בן תמוה לי מ"ש צש"ת קול גדול למכר"ס צ"ח ז"ל סי' א' שלפי שיטת רש"י דבעינן מעשה דוקא אזי בן עיר שהלך לכרך צע"ז נמי שיהי' ציוס ע"ז בכרך ואם חזר צליל ע"ז וכ"ש צ"ד אינו קורא צע"ז ולא הזכיר כלל שהראש כהז בפירוש להיפך וצפרט שהוא הביא שם דצ"ד הראש להוכיח מנייחו דלדעת רש"י אזלינן בזה דוקא ולא מחשבה שאם עתיד לחזור ונתעבד ולא חזר קורא במקומו עיי"ש ועבר בשתיקה ממ"ש הראש עוד שם דמוכח מניי' שלא כדצ"ד ואולי מלאנו לו חזר להגאון הג"ל שמהר"ם צ"ח ז"ל מסייע לי דכוונת הראש בחזר ציוס ע"ז אצל עכ"פ הו"ל לפרש ולא לסתום ומ"מ אני על משמתי אעמודה שדעת הראש היא כנ"ל וכמו שבצ"ד גס המטה יהודה אך לא מעמיא אלא מטעם שיתבאר צ"ח שח"א.

(יא) אלא מעשה שז' לר"ך לבאר למה באמת לדעת רש"י אפי' חזר לעירו קורא צע"ז אחר אשר לא נחייב רק צ"ח בכרך צע"ז ומ"ש בעל מטה יהודה הג"ל דדעת הראש אליבא דרש"י הוא ג"כ כדעת הר"י דאזלינן בזה מחשבה ולא בזה מחשבה לא נכירא דהא הראש הביא בצוף דצ"ד שיטת הר"י ומפרשו לאשמעין שהדבר תלוי בכוונתו משמע דעד השתא לא קיימין בזה סברא וגם כי מגוף דצ"ד רש"י משמע קצת דבזה מחשבה אזיל ואפי"פ שמלשון רש"י שהביא בזה ל"ן שם סי' צ' להוכיח מניי' דדעת רש"י דאזלינן בזה מחשבה אין לפענ"ד שום הוכחה כלל שמי' "הואיל וציוס לא יכ"ה שם" וכן מ"ש "שלא יכ"ה שם ציוס ע"ז" כוונתו שלפי דעתו לא יכ"ה שם ולא אפי' נתעבד ולא חזר דינא הכי אך עיקר ההוכחה שהוכיחו המפרשים דדעת רש"י דלא כהר"י הוא ממ"ש רש"י שאם עתיד לחזור צליל י"ד אינו לר"ך לקרות עמכן צליל י"ד אפי"פ שעודנו שם דמשמע דלא משכחיל קורא במקומו רק צלילה אצל ציוס לעולם קורא עמכן בנתעבד ולא חזר וכן מלאתי בפרמ"ג משצ"ז חפר"ח סק"י עיי"ש ואף שלפענ"ד גס זה אינו הוכחה גמורה וכמו שכתבנו גס צ"ח א' די"ל דלא נחית רש"י לאוקמא דצ"ד רבא דמייירי בזה דמעתו ונתעבד משום דסתמא קאמר אצל לעולם בעיקר הדון אפשר דמודה להר"י אצל מאחר שדינו של הר"י חידוש הוא וכמו שחמם עליו הר"י ז"ל אלא שכתבנו צ"ח א' שהר"י הכריח בן מלשון ששנו קורא במקומו וכיון דלפי פירש"י דקאי אקריאת לילה שוב אין הכרח לדינו של הר"י ואילו הי' סוברו לא היו משתמיע מלכותו אלא ודאי דלא כהמטה יהודה אלא כמו שכתבנו כל הפוסקים בשיטת רש"י דס"ל שאם עשה מעשה לא מוכי' דעתו ולא ס"ל הא דהר"י מעשה חובת ביאור איך כתב הראש דלדעת רש"י גבי מוקף בן יומו אף אם לא הי' בכרך ציוס ע"ז כיון שיהי' דעתו להיות שם קורא צע"ז.

אבל באמת נכון הדבר דצ"ח אפי"כ לאקשוי לשיטת רש"י דלא נעשה מוקף אלא בצ"ד עתיד לחזור רק ציוס ע"ז אפי"כ צ"ד דאכתי לא נעשה מוקף אמאי לא יתחייב לקרוא צ"ד כחובת מקומו ובאמת לפי פירוש הרמב"ן ז"ל במלחמות זו היא קושיא

בשום מקום שמוקף גמור יהי' אסור לכתחילה ללכת מן הכרך צליל ע"ז ומה שהעמים בן על העו"ז יש מקום לומר שהעו"ז לא כהז דצ"ד רק בשיטת הרמב"ם שיש לומר לדעתו דסובר נמי בשיטת הראש דצ"ד תליא מילתא דמוקף אך בזה דכתב הראש דאף אם חזר לעירו קורא צע"ז נראה להעו"ז דפליג בזה על הראש מאחר שלא הזכיר בפירוש דאף אם חזר קורא צע"ז ס"ל בשיטת הראש דוה"מ שביא הריטב"א דחייב להתעבד בכרך עד ע"ז ויקרא עמכם ודיינו משום דאם יחזור יפטור מכלל ומכאן בשיטת הירושלמי אצל להראש דלא ס"ל כהירושלמי הי' לכתחילה יחזור כנלענ"ד לישב קצת דצ"ד העו"ז ואף חס"ל כהפרמ"ג מ"מ לא נלענ"ד כלל לומר שהי' מפרש בן דעת רש"י דבכרון דא הו"ל להראש להשמיענו אלא ודאי מדבראש לא נחית כלל לחלק בין לכתחילה ודיעבד משמע דלא מוכח לי הכי מפירש"י וע"כ שהוא מפרש ימחין בקריאתו קאמר ומה דקשיא לן אפי"כ מאי קמ"ל רש"י הא פשיטא דאם אינו קורא צ"ד שממתין בקריאתו עד ע"ז י"ל לפי מה שיבאר לקמן צ"ח שח"א וצ"ח י"ג דעיקר מה שנחלק מחובת מקומו צ"ד הוא רק משום שעתיד לקרות צע"ז אפי"כ י"ל דהא קמ"ל רש"י ודו"ק.

וראיתי בזה ל"ן שם סי' צ' הביא מש"כ בפרט מטה יהודה דמלשון הראש אליבא דרש"י משמע דהכל תלוי במחשבה וכדעת הר"י וביאר הגאון המהר"ם שליט"א שכוונתו למש"כ הראש ואפי' יחזור לעירו יקרא ציוס ע"ז מזה הול"ל דהראש אליבא דרש"י נמי ס"ל דבזה מחשבה אזלינן שהרי לא הי' בכרך צע"ז רק שהי' דעתו להיות שם ואפי"כ הי' בזה דעתו לחזור ונתעבד ולא חזר נמי בזה מחשבתו אזלינן ולא מעשה וכדעת הר"י ותמה עליו הג' הג"ל צ"ח הכי כל עובר משתומם דהא ע"כ צ"ל דמה שאמר ואף אם יחזור לעירו היינו ציוס ע"ז לאחר שהאיר היום שכבר מתחילת היום כבר חל עליו דין מוקף ואין זה מחשבה לחוד אלא גס קיים אמרי' שהרי בפועל ובמעשה קיים מחשבתו ודי בכך ל"ל ע"ז ומקפ"ת יומו שז' כבר מספיק להעשות מוקף בן יומו ואפי"כ לא המחשבה מחייבתו בקריאת ע"ז אלא המעשה והיו ככל מוקף הול"ל ציוס ע"ז מהכרך דמכיון שנתחייב מתחילת היום שז' לא פקע חויבו אף בהמלאו חס"כ בהעיר וחיוצו של זה אינו מלך המחשבה עכ"ל הגאון ר"י וגם אני אשתומם כשעט חזר אצל לא על המטה יהודה אלא על הגאון הג"ל מהיכן מפשט פשיטא לי כל כך שכוונת הראש כמו שאמר עד שישתומם על המטה יהודה שאינו אומר בן ואי ממ"ש הראש שם "שהוא בכרך כשהאיר היום" ודאי לאו לדיוקא קאמי דדע שהרי לעיל מניי' גבי בן כרך שהלך לעיר כהז דאם אינו עתיד לחזור צליל י"ד אלא "ישאר צע"ז עד אור היום" ודאי הכס הו"ל להראש לאשמעין עפי הא מילתא דבעינן "שהוא בהעיר כשהאיר היום" שהרי הי' שם צליל י"ד ואיכא למעטי דסגי במקצת לילה ואפי"כ לא דיוק הראש לאשמעין ותו דהא לפי הבנת הראש בשיטת הר"י דתליא רק במחשבה הלא הדין באמת דגם כשלא הי' בהעיר כשהאיר היום אלא שצליל י"ד הי' דעתו להיות צע"ז קורא צ"ד ואפי"כ הי' לאשמעין דרש"י חולק ע"ז ובעי דוקא כשהוא שם כשהאיר היום ואפי"כ לא נחית הראש לאשמעין הא אלא ודאי דכאן נמי לא לכך דיוקא אחי לאשמעין אלא שז' לפרש מ"ש דאם אינו עתיד ללכת צליל ע"ז למה תלוי הדבר צלילה דבשלומא מ"ש עתיד לחזור צליל ע"ז איש דכיון שז' צלילה לא יכ"ה שם ציוס אצל אם אמרו אינו עתיד ללכת צליל ע"ז איכא למעטי לכאורה שאם הי' דעתו ללמנ"ס הרגע הראשונה של היום וללכת צו נמי דינו כאין עתיד ללכת צלילה לפיכך מפרש דאינו עתיד ללכת צלילה לאו דוקא אלא דסתמא כל מי שאינו עתיד ללכת צליל ע"ז הוא בכרך כשהאיר היום וע"ד שפרש הראש גס מ"ש אין עתיד ללכת צליל י"ד ואפי"כ אפי' לו יכ"ה כוונת הראש כמו שאמר הגאון עכ"פ אין הכרח לזה עד שחמם נקרא על בעל מטה יהודה שאין דעתו בן.

ובאמת נראה עיקר דכוונת הראש כמו שבצ"ד בעל מטה יהודה דמה שהעמים הגאון הג"ל בכוונת הראש דהא

כרך או שהוא מפרש הא' דירושלמי ע'למו כמו שהוא לפנינו דמיירי
בין כרך שער דירתו בליל י"ד אלא שלא הגיע עוד לעיר בליל י"ד
רק ביום י"ד לא נפטר מכאן ומכאן ואי"ה לקמן בסי' י"ב יבואר
הדבר יותר ולפי דבריהם עיקר הוכחה הרש"א שאין הכוונה
במחשבה לבד עוקרתו ממקומו ולא קבעתו במק"א רק מדברי
הירושלמי אלו וממילא לפי גירסא של הרי"א בסי' ג' דגרס בליל ט"ו
אין ראי' להרש"א כלל ואדרבה יש ללמוד להיפך לפי שיטת הרי"ף
דפרו' בן יומו דדעתו חליה מילתא אפי"פ שדעתו לחזור לאחר זמן
כיון שדעתו להיות פרו' ביום י"ד אכתי מחשבתו לאותו היום כ"ש
מי שדעתו לעקור דירתו לגמרי מן הכרך ולהעשות פרו' לעולם
פשיטא דמכני ואף שיש לחלק בין מי שהי' צעיר ממש ודעתו
להשאר שם למי שעדיין עומד בכרך ודעתו לילך להעיר מ"מ מאחר
שמצינו במגילה שגשגה מכל ההורה כולה דמכני דעתו לחייבו
בחומרי המקום שהלך לשם אפי"פ שדעתו לחזור לאחר זמן אף
אזי נאמר דמכני דעתו אפי"פ כשהוא עדיין בכרך וע"ד שאמר
בחולין דף ק"ה ע"א מצטרף בחלץ מ"ע לא גמרי' משום דחידוש
הוא אי חידוש הוא אפי"פ דליכא נ"ע נמי עיי"ש בפירוש רש"י
ותצין ואף שביארנו לעיל שאין כאן חידוש גמור היינו שאינו
גזירה אלא יש טעם לדבר למה יא' מן הכלל אצל אותו הטעם
יש לומר גם כשהי' עדיין בכרך ועכ"פ ר"י לחלק בזה.

איברא במח"כ הרבנים הגאונים הנ"ל שגו ברואה ולא דקו
בזמן בזה מילתא שאין כוונה הרש"א על הירושלמי
הנ"ל רק ירושלמי אחר יש שממנו מפורש יוא' כל דברי הרש"א
דכתי' איתא בתם ר' יודן צעי בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו
ליל ט"ו ופריך ולא מתניתא הו' בן עיר שהלך לכרך ודחי מתניתא
כשהי' בכרך מה דריכא לי כשהי' צעיר ופירש הפ"מ דר' יודן
צעי אי מהני דעתו לחוד ופריך מהא דתנן בן עיר שהלך לכרך
אם אינו עתיד לחזור למקומו קורא עמבן אלמא דמכני דעתו
ודחי דלא דמיא למתני' דמתני' מיירי שהי' בכרך בזמן חובת
קריאתו דהיינו צ"ד אז מהני דעתו להתעבב שם יום ט"ו אצל
ר' יודן צעי כשהי' עדיין ביום י"ד צעיר מי אמרי' דאכתי לא
נסתלק חובת קריאתו מקומו ממנו מכיון שהוא עדיין צעיר ולא
מהני דעתו לעקור דירתו או דילמא אפי"פ כשהוא עדיין צעיר
מהני דעתו וצעי דירושלמי למפשט הכ' צעי' דר' יודן מהא דתניא
אצל מפרשי ימים והולכי מדבריות קורין כדרכן צ"ד אלמא
דאפי"פ שער ממקומו כיון שעדיין לא הגיע לכרך קורא צ"ד
וכ"ש זה שרק נתן דעתו לעקור ועדיין לא עקר שבודאי קורא
צ"ד כל זמן שלא הגיע לכרך ודחי ר' מנא דהך דמפרשי ימים
איירי צעיד לחזור למקומו ואין דעתו לילך לכרך אצל היכא
דעתו לילך לכרך אכתי איכא למיבצי דאפשר שאפי"פ אם הוא
עדיין צעיר מהני דעתו וקפשיט לה ר' פנחס מהא דתני' על
בן היחודים הפריז ה'יושבים צערי הפריז דמיני' ילפינן דפרו'
באותה שעה מקרי פרו' א"כ אם הוא צעיר אפי"פ שדעתו לעקור
מן העיר בליל ט"ו מ"מ ביום י"ד הוא פרו' וקורא צ"ד עכ"ד
הפ"מ ואף שהריטב"א בסוגין מפרש דברי הירושלמי באופן אחר
ק"א וכן הק"ע שם אצל גם לפי פירוש יוא' ממנו דברי הרש"א
ובפרט מה שכתב הרש"א דאלו במגילה שנעקר קודם י"ד ולא
הגיע לכרך צע"י אינו קורא כלל שאינו לא כבן עיר ולא כבן כרך
הוא מפורש להדיא בפירושו של הריטב"א שם בזה דאמר ר' מנא
צעיד לחזור למקומו עיי"ש ואי"ה לקמן בסי' י"ב יבואר עוד.

והיוצא מדברי הירושלמי ורש"א אלו כך שמי שהוא צעיר לא
מכני מחשבתו לעקור כלל ואפי"פ עקר מן העיר ויא' **מכלל**
עיר מ"מ אכתי לא מהני מחשבתו לדור בכרך לעשותו בן
כרך רק לזה מהני מחשבתו שאם הוא בכרך צ"ד מהני מה
שדעתו להיות ביום ט"ו ג"כ בכרך לעשותו בן כרך, ולפי"ז זה
מסתבר מאוד הא דאמרי' דבן כרך שהלך לעיר והי' דעתו ללכת
בליל י"ד אם נתעבב ולא חזר נמי נעשה פרו' בן יומו לשיטת
רש"י משום דלא מהני מחשבתו להוסיף מכלל פרו' מאחר שצעה

הירושלמי כאן ניחא בן כרך וכו' אלא בן עיר שהלך לכרך ולא זמנו
מוקדם ופי' הרמב"ן והרי קודם שנעשה מוקף חל עליו חיוב מקומו
ויקרא באנשי מקומו ומשני אמר ר' יוסי כשעמיד להשקע כלומר
אם נתן דעתו מחילה בליל י"ד להשקע כאן עד יום ט"ו יא' **מכלל**
פרו' מעשה עכ"ל הרמב"ן ועי' בפני"י שהקשה ג"כ ק"י זו
וכתב שגמדותה לו שכן מקשה דירושלמי ופלא דאשחמית מיני'
באותה שעה דברי הרמב"ן הנ"ל שמעמיד בן דירושלמי.

אמנם גם לפי תי' הירושלמי אכתי קשה אי צעיד לעקור
נסתלק מחובת מקומו צ"ד מ"ש צעיד לחזור בליל ט"ו
שכ' רש"י דקורא צ"ד כחובת מקומו ואמאי הלא הי' עתיד להשקע
כל היום י"ד ניחא נמי דילא מכלל פרו' באותו היום ועכ"ל דלא
מהני מה שעתיד להשקע ביום י"ד להוסיף מכלל פרו' א"כ הי'
דעתו להיות גם מוקף דהיינו שישאר שם עד יום ט"ו אחר שהאיר
היום דלא חלה חובת מוקפין אז יא' מכלל פרו' עוד צ"ד אצל אם
אין דעתו בליל י"ד להיות מוקף צע"י לא מהני השיקוע בכל יום
י"ד להוסיף מכלל פרו' וא"כ עכ"ל דמחשבה מועלת בזה ואולי
בחר מחשבתו אפי"פ לדעת רש"י ואמאי לענין פרו' בן יומו לא
חזיק בחר מחשבתו וכלא מוקף בן יומו לא ילפינן אלא מסברא
מדפרו' בן יומו מקרי פרו' וא"כ מ"ש דמחלקין מהדדי.

וגם בעל מטב יחודה לא יא' מידי קושיא זו שאף לדבריו דרש"י
ס"ל באמת כהרי"ף מה יענה לדברי הרמב"ן במלחמות הנ"ל
שהרי הרמב"ן ז"ל רואה בפירושו דירושלמי הנ"ל לסלק ראיות הרי"ח
לשיטת הרי"ף מן הירושלמי הזה והרי גם לפי פירושו יש לכאורה
ראי' מן הירושלמי הזה לשיטת הרי"ף דאוליין בחר מחשבה אם לא
שנאמר שהרמב"ן לפי"מ דקס"ד לפרש דברי הירושלמי יכ"י לו שעה
חדשה בזה דבן עיר שהלך לכרך שאם עתיד לחזור ביום י"ד קודם
הלילה קורא במקומו ואם אינו עתיד לחזור ביום י"ד רק בליל ט"ו
אז אינו קורא במקומו צ"ד אלא כופין אותו להמתין בזהכך עד
שיאיר יום ט"ו ויחול עליו חובת מוקף ואם לא המתין וחזר נפטר
מכאן ומכאן ומ"ש הרמב"ן אם נתן דעתו להשקע כאן עד יום
ט"ו יא' מכלל פרו' מעשה לאו דוקא יום ט"ו אלא גם ליל ט"ו
מקרי יום ט"ו ואף שלפי האמת ודאי מודה הרמב"ן שאין ההלכה
בן היינו לפי שעי"כ דעת הרי"ף אינו כן ולא חלק הרמב"ן אלא
שדחה הראי' מהירושלמי דיש לפרשו ככה ואפשר דס"ל נמי דדעת
הירושלמי באמת כך היא רק שלא קיי"ל בזה כהירושלמי משום
דמדברי רבא משמע דתלוי דעתו כמו שפירש הרי"ף ומשמע נמי
דתלוי צעיד לחזור בלילה ולא ביום אצל לעולם לדעת הירושלמי
אף צעיד לחזור בליל ט"ו אינו קורא צ"ד אלא ממתין עד ט"ו
אצל מ"מ הוא דוחק גדול לומר כן.

וכדי לבאר הדברים נקדים תשובת הרש"א ח"ג סי' תי"ד
שנשאל שם צמי שנעבב לעקור דירתו מן העיר אי נחשב
עדיין כבני העיר לענין מסים ושאר דברים והעלה שאין הכוונה
לבד עוקרתו ממקום דירתו ועירו ואח"כ כתב שם בזה"ל ולענין
מגילה מי שהוא בן עיר וכוונתו לדור בכרך אינו נעשה בן כרך
עד שיגיע שם והרי הוא כבן עיר עד שיעקור ע'למו מן העיר ושיגיע
שם וכן אינו קובעתו במקום עד שיגיע שם ממש דאלו במגילה בן
עיר שנעקר קודם י"ד דירתו מן העיר לדור בכרך ולא הגיע לכרך
צע"י אינו קורא כלל שאינו לא בן עיר ולא בן כרך כדאיתא
דירושלמי וכן מי שהלך ממקום למקום שנותנין עליו חומרי מקום
שהלך לשם צשאין דעתו לחזור אינו נובג כחומרי מקום שהלך לשם
עד שיכנס לאותו מקום ממש סוף דבר אינו רואה צ"ש דבר שבהא'
הכוונה עוקרתו ממקומו ולא קבעתו במק"א ואפי"פ נצטע לעקור
דירתו ושידור שם במקום אחר איך שצוה עוקרת ממקומו וכו'
עכ"ל הרש"א, ובהם הגאונים בעלי הגבות גליון הש"ס דירושלמי
וכן בעל תורתו של ראשונים הנדפס בסוף הכרך דירושלמי החדש
דפוס ווילנא ליינו תש"י הרש"א זו אהא דאיתא דירושלמי בן כרך
שער דירתו בליל י"ד נפטר מכאן ומכאן וכפי הגרסא הצינו דמ"ש
הרש"א דאלו במגילה בן עיר וכו' כדאיתא דירושלמי עכ"ל כוונתו
לדברי הירושלמי זו אלא שהי' לו הגירסא בן עיר וכו' במקום בן

לכך שפיר מצי סבר דגם לדעת רש"י כ"ה דלא חיישין להך דירושלמי משא"כ למאן דס"ל כהירושלמי ה"ל ודאי לא מצי סבר דחזר לעירו קורא צע"י.

ובזה נעקר מעיקרו מה שכתב בקרבן נחנאל דעשות סופר יש בדברי הרא"ש שאחר שהביא שיטת רש"י כתב דז"ל זהו שיטת רש"י מיהו לישנא דרש"י משמע דרבא אכולה מילתא קאי וכן מוכח בירושלמי עכ"ל הרא"ש ותמה ע"ז בק"י שם דמאי הוכחה יש להרא"ש מהירושלמי והלא אדרבה מדברי הירושלמי מוכח להדיא דלא כשיטת הרא"ש לכך הוא מסרס דברי הרא"ש ואומר שכל"ל זהו שיטת רש"י וכן מוכח בירושלמי מיהו לישנא דרש"י משמע וכו' ור"לנו לומר שמדברי הירושלמי ה"ל מוכח כשיטת רש"י אלא שלישנא דרש"י דין משמע שחולק על הירושלמי עכ"ל הק"י אבל לפי המחבר לדעת הרא"ש גם רש"י לא קאזיל אליבא דירושלמי לא אהני הגה זו כלל.

אלא מעשה נריך לבאר מה יענה הרא"ש לדברי הירושלמי בקושיא הק"י ועם זה יתבאר גם מה שכתב הרא"ש דשיטתו מוכח בירושלמי שנתקשה בה ג"כ הק"י מהיכן מוכח והנה לצי אומר לי דבוכח הרא"ש היא מאחר שסובר דלא יתכן שיטת רש"י דרבא לא קאי אכן עיר שהלך לכרך אלא אם נאמר כמו שסובר ר' יודן בירושלמי וכן תניי דבי רבי דלא גרסי במשנתו בן עיר שהלך לכרך אלא אי גרסי במתניי נמי בן עיר שהלך לכרך אם עתיד לחזור קורא במקומו ואל קורא עמבן ועלה קאי רבא ואמר לא שנו וכו' מסתבר דרבא קאי נמי אכן עיר שהלך לכרך וכבר העירותי ע"ז לעיל בסי' א' אלא ששם כתבתי לישב דוחק דאף דהמשנה קאי אחריויהו אפשר דרבא לא מפרש רק הכסף דמתניי אבל אי נאמר דרבא גרס כר' יודן ותניי דבי רבי ה"ל אין שום דוחק לשיטת רש"י וא"כ שוב אין לנו לריבין רק להכריע איך גרס רבא בזה ובין דמסיק התם בירושלמי דלא כר' יודן ותניי דבי רבי אלא אית כהן גם בן עיר שהלך לכרך שוב מהיבא תיתי שנאמר דרש"י דין פליג בזה כך ה"ל נלע"ד אלא שמאחר שהק"י סתם דבריו ואמר שבוכח הרא"ש אינו מוכר להמעיין בירושלמי אין לי לפלפל בדבר כי אין משיבין את הארי לאחר מותו.

אך צאח יאות לנו לומר שמדברי הירושלמי עלמו שהביא בקרבן נחנאל לפרוך על הרא"ש אומר אני אדרבה משם הוכחה לדברי הרא"ש דמי גרס לו להקרבן נחנאל שיפירך על הרא"ש וילתך להגיב בדבריו לפי שהריס ידו להגיב דברי הירושלמי שבמקום שערך דירתו ב"ד ל"ל שערך דירתו צע"י ואף שאלה גירסא זו גם צ"ג צ"ג ר"ל צ"ג צ"ג דא נאמר גברא אגברא קרמית והרא"ש יכול לפרש דברי הירושלמי כמו שהוא הגירסא לפנינו שערך דירתו ב"ד וזממילא לא יכ"י שום קושיא על הרא"ש ואדרבה הירושלמי סייעתי דהנה כבר הבאתי לעיל צאות הקדום דברי הרשב"א ז"ל צתשו ח"ג סי' תי"ד ש"י שם דאילו צמגילה בן עיר שערך דירתו קודם י"ד לזר צכך ולא הגיע לכרך צע"י אינו קורא כלל שאינו לא בן עיר. ולא בן כרך כדאיתא בירושלמי ושם הבאתי מה שהבינו צע"י הגהות שמקור דברי הרשב"א אלו שהביא צשם ירושלמי כוונתו לדברי הירושלמי הנזכר כאן דבן עיר שערך דירתו ב"ד נפטר מכאן ומכאן ואף שאנכי הראיתי לדעת שמקור מולא דברי הרשב"א מירושלמי אחרת היא וכמו שכתב גם הריטב"א גבי הא דאמר ר' מנא התם דמפרשי ימים והולכי מדברות קורין ב"ד היא רק משום דעתידין לחזור למקומן מ"מ מדברי הריטב"א אלו משמע נמי שאף דברי הירושלמי אלו נפטר מכאן ומכאן מתפרשי ע"ז ד"ל הריטב"א שם אהא דירושלמי גבי מפרשי ימים והולכי מדברות וכו' אבל בן עיר שהוא מפרש צים או הולך צמדבר ומנאל שם ב"ד קורא במקומו ב"ד שצ"פ שאינו צמקום שום חויב קורא במקומו א"ר מנא צעתיד לחזור למקומו אבל אם דעתו לילך לכרך אינו קורא כלל שהרי כבר נעקר מן העיר ולכלל כך לא צא וזה כאותה שאמרנו בירושלמי צמק"א בן כרך שערך דירתו ל"ל י"ד נפטר מכאן ומכאן עכ"ל הריטב"א הרי דכוא גורם כגירסא שלפנינו שערך דירתו ב"ד וכו' דלא כהרי"א ז'

שה"י דעתו ללכת למחר ה"י צכלל פרוז לא מהני דעתו להוציא כמו מי שדר צעיר דל"מ מחשבתו לעקור דירתו ולענין מגילה פרוז בן יומו הוא כיוצא בעיר משא"כ מי שהוא צכרך ציום י"ד וכו"י הוא מוקף צאותו יום מהני שפיר מה דעתו להיות מוקף גם ציום ע"י לחייבו ציום צכל מה שחויבו צני המוקפין וכו"ש דמהני רש"י וכו"י א"י אזלין צתר מחשבה או צתר מעשה אלא צמי דעתו לפעור ציום מקריאת מקומו ומנאל דעד כאן לא נחלקו שהוא צעיר או צכרך ודעתו ללכת דלא אהני מחשבתו לדעת רש"י להוציאו מן המקום שהוא שם עכשיו אבל מי שאין מחשבתו מוציאו אלא מוקמי צדוכתי גם להבא אהני שפיר מחשבתו לעשותו כבן אותו מקום לכל דבריו.

ממילא מ"ש הרא"ש לדעת רש"י שאם ה"י דעתו להיות צהכרך עד לאחר שהאיר יום ע"י אפי' אם חזר ב"ד קורא צע"י דכיון שה"י צהכרך ב"ד מודה רש"י דאזלין צתר מחשבתו ואהני מה שמחשבתו להיות מוקף למחר להכניסו צתורת מוקף מהיום דדוקא הא לא ניח"ל לרש"י לומר שאפי' אם לא ה"י דעתו להיות צע"י רק יום י"ד יכ"י חייב צתורת המוקפין ציום אבל אם ה"י מחשבתו להיות מוקף גם צע"י ומחשבה זו מועלת מחמת שה"י צכרך וא"כ כמו דמהני מחשבה זו לסלק מעליו חוצת מקומו וכדאמר להדיא בירושלמי לפי פירוש הרמב"ן ה"ל צבא דאמר ר' יוסי צעתיד להשתקע ה"י דמהני מחשבה זו לחייבו צתורת מקומו.

ולפי"ז ה"י נראה לזון בדבר חדש דאף לשיטת רש"י דאזלין צתר מעשה בן כרך שהלך לעיר ולא ה"י עתיד לחזור צליל י"ד אלא ציום י"ד ונמלך וחזר צליל י"ד קורא צכרך ציום י"ד דכמו ש"י הרא"ש צבן עיר שהלך לכרך ולא ה"י עתיד ללכת צליל ע"י אם נמלך ויאל קורא צעיר צע"י והיינו מטעם ה"ל ה"י צזה אמרי דמאחר שה"י צליל י"ד צעיר וכו"י דעתו להשאר גם ציום ולהיות חייב צתורת פרוז מודה רש"י דאהני מחשבתו ולא פליג אלא צבה דעתו ללכת דלא ה"י כאלו יאל אבל אי"ה לקמן צסי' י"ה יבואר דאף לשיטת דס"ל דמהני דעתו אפי' ללכת מודה דצבה דעתו שלא לחזור וחזר אחי מעשה ומצטל מחשבה והבאתי ראי מדברי הרמב"ן וצפרט לפי שיטת רש"י מוכח צרין דודאי לאו הכי הוא אך עכ"פ לשיטת הרא"ש ה"ל ניתן גם זה להאמר ואף למאי דאיתא בירושלמי בן עיר שהלך לכרך צליל ע"י נחתייב כאן וכאן מ"מ צנידון דידן יש נ"מ לענין קריאת יום י"ד אם יתחייב צהכרך אכן אם הגיע עוד צליל י"ד לציתו להכרך נראה פשוט דעכ"פ לא עדיף מצן עיר שצא ל"ל י"ד לכרך וכו"י דעתו להיות שם יום ע"י דפער מקריאת י"ד ואף שגם צזה יש מקום להסתפק בגון צאופן שדעתו עוד אחר שחזר לציתו צליל י"ד לחזור וילין להעיר צליל ע"י דצכ"ג בן עיר ממש לא נפטר מחוצת מקומו וקורא ב"ד ואף צפרו בן יומו נראה דדינא הכי שאם לא קרא צהעיר ציום י"ד וחזר להכרך קורא שם ב"ד וגם צע"י מ"מ צכ"ג שלא ה"י פרוז ממש ב"ד אלא שה"י דעתו להיות פרוז ונמלך וציעל דעתו קודם שחל החיוב מהני מה שנעשה אח"כ מוקף להוציא מידי פרוז אך כשלא הגיע ממש לכרך רק ה"י צכרך או צספינה דכ"ג לא חלכ תורת מוקף עדיין נראה לדעת הרא"ש אליבא דרש"י שפיר נריך לקרות צכרך ב"ד ולא צאתי רק להעיר כי צל"ה אין נ"מ לדינא כיון דקו"ל להלכה כשיטת הרי"ף ואי"ה לקמן צסי' י"ה יבואר איך הוא הדין צזה לדעת הרי"ף.

(יב) הגה צסי' הקודם הארכנו לבאר מה שבעמים הרא"ש ששיטת רש"י וכתב דרש"י סובר דבן עיר שצא לכרך וכו"י דעתו להיות שם ציום ע"י ונמלך וחזר קורא צעיר צע"י אמנם דבר זה לא ניתן להאמר רק להרא"ש דאזיל צבאי שיטתא גם אדעתא דנפשי שכתב שם גם לפי שיטת עלמו דמוקף בן יומו ב"ד תליא מילתא ולא צע"י שאם חזר לעירו כיון שה"י צכרך ציום י"ד ונעשה מוקף קורא צעיר צע"י ועל כרחק דלא חש להא דמיייתי צשם הירושלמי דבן כרך שערך דירתו צליל ע"י נפטר מכאן ומכאן

ג"כ צליל ע"ו וכיון דכחדא מחנייא איך נאמר דהא מיירי בהגיע והא צלל הגיע הגה צאמח צנוסחא שלפנינו צירושלמי איתא רק נחתיב כאן ולא כאן וא"כ יחפרשו תריווכו צלל הגיע וצאמח לשון שער דירחו ליל ע"ו סחמא משמע אפי' בסוף ליל ע"ו וא"כ עכ"ל צלל הגיע צאמח הריעצ"א וכל הראשונים גרסו נחתיב כאן וכאן וממילא ז"ל דזכ מיירי בהגיע לכך ליל ע"ו אצל צלל לא עלי הלונתך אלא על הריעצ"א שכתב להדיא דכך דנפטר כאן וכאן לפי הגירסא בן כך שער דירחו צליל ע"ד מיירי שלא הגיע לעיר צליל ע"ד ואפי"ה כך דבן עיר שער דירחו צליל ע"ו מפרש שהגיע לכך צליל ע"ו וע"כ דס"ל ללדדון קחני ה"כ לדידי ללדדון קחני, ועיין מה שאכתוב עוד לפרש דברי הירושלמי וישוּב קו' הק"ג לקמן סי' ע"ז.

(יג) והנה צ"ח מחזיק ברכה להגאון חיד"א ז"ל צ"ח תרפ"ח הביא פסק הלכה בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל ושם כתוב ג"כ דבן עיר שהלך לכך ולא ה"י עתיד לחזור צליל ע"ו דנעשה מוקף בן יומו אם חזר לכך צליל ע"ו הואיל וחשבה לו בכך נחתיב לכך ולקרות צ"ח לילה ויום זה נראה כדעת הרא"ש בשיטת רש"י הג"ל אצל לפי"מ שגלגל י"ח חילוק גדול בין הרמ"ע והרא"ש שהרמ"ע לא כתב רק שאם חזר צליל ע"ו קורא צ"ח ויהיב טעמא למילתא "הואיל וחשבה לו בכך" משמע הא חזר צ"ח קודם חשיכה אינו קורא צ"ח ואילו הרא"ש דסחם וכתב ואפי' יחזור לעירו יקרא צ"ח ע"ו בעירו משמע אפי' אם יחזור צ"ח י"ד אחר שהאיר לו המזרח מאחר שה"י עתיד להיות מוקף צ"ח חל חיוצא עליו צ"ח ושוב לא פסקו וכמו שביארנו זה צ"ח י' וי"א — וצאמח טעמא דהרמ"ע לריך ביאור האי חשיכה מה מעלה ומוריד בזה הא בהאיר המזרח תליא מילתא.

ולכאורה ה"י אפשר לומר עפ"י"מ ש"י הרמ"ע והר"ן לדעת הר"י דאלוין בחר דעתו בעינין שיהי' דעתו בן צליל ע"ד ולא כדעת הרא"ש דתליא בשעת יליא מציתו לפי"מ נראה דה"י בן עיר שהלך לכך דכשדעתו להשכב עד יום ע"ו נעשה מוקף בעינין שיהי' דעתו בן צליל ע"ו ג"כ דלא מהני מה שדעתו צליל ע"ד רק להלך מעליו חוצה מקומו רק הרא"ש לשיטתו דבשעת יליא מציתו תליא מילתא שפיר כתב דאפי' אם חזר לציתו צ"ח י"ד כבר חל עליו חוצה המוקפין צ"ח י"ד כמה שה"י דעתו להיות מוקף צ"ח ע"ו — אי נמי יש לומר דהרא"ש דקאי אליבא דרש"י דס"ל דצ"ח פרוז בן יומו רק צמטתא תליא מילתא רק הכא גבי מוקף בן יומו ס"ל דכדעתו תליא מילתא וביארנו בזה י"א הטעם מאחר שצ"ח נסתלק תחוצה מקומו מודה רש"י דמהני מחשבתו להיות מוקף לכך שפיר אכתי המחשבה כשחושב בן צליל ע"ד אצל הרמ"ע דקאי אליבא דשיטת הר"י דלעולם אליון בחר מחשבתו רק דבעינין שיהי' מחשבתו צמזן חיוצו שוב לא מחלקין בין פרוז צ"ח למוקף צ"ח וכמו בפרוז צ"ח בעינין שיהי' דעתו בן צליל ע"ד ה"כ במוקף צ"ח בעינין שיהי' דעתו בן צליל ע"ו ולכך שפיר ס"ל להרמ"ע שאם חזר צ"ח י"ד אינו קורא צ"ח משום דאכתי לא חל עליו חיוצ מוקפין אצל אם חשבה לו בכך ויהי' דעתו אז אחר שחשבה לו שלא לחזור צליל ע"ו אלא צ"ח צ"ח שוב חל עליו החיוצ לקרוא צ"ח ולכך אפי' חזר לציתו צליל ע"ו קורא בעירו צ"ח — אך זה דוחק דלשון הואיל וחשבה לו בכך משמע דמה שחשבה היא הגורמת לו החיוצ לקרוא צ"ח ולא משום שהי' מחשבה אחר שחשבה.

ובדי' לצאר הדבר על צוריו נקדים לומר את הרמ"ע מתמיהה ברצ הגאון הגדול מור"פ פראנק (שליט"א) ז"ל ונעתיק לשון הרמ"ע ז"ל כפי מה שהעתיקו הגאון הג"ל בדרם צ"ח עמוד י' וז"ל וה"ה לבן עיר שהלך לכך אם עתיד לחזור למקומו צליל ע"ו אפי' אחר חצות קורא לצ"ח בכך צ"ח לילה ויום אצל אם עתיד להאיר לו המזרח צ"ח והוא בכך נעשה מוקף בן יומו ואינו קורא אלא צ"ח ואפי' חזר לעירו צליל ע"ו הואיל וחשבה לו בכך נחתיב לכך לקרות צ"ח לילה ויום כיון שנעשה מוקף. בן עיר שער

וכנראה שהוא מפרש דמיירי שער דירחו מן הכרך צליל ע"ד אצל לא הגיע להעיר צליל ע"ד אף שהגיע לעיר צ"ח נפטר מן העיר לפי שלא ה"י בעיר כשהאיר המזרח וכ"כ שה"י בדרך פטור לפי שאינו במקום שום ישוב לכת חיוצא כלל ומחוצה הכרך כבר עקר.

מצתה שוב לא לצד שאין קושיא על שיטת הרא"ש מהירושלמי הג"ל אלא שיש הוכחה גדולה לדבריו מדקאמר בן כך שער דירחו צליל ע"ד ולא הגיע לעיר נפטר מכאן ומכאן דמשמע הא עקר דירחו ליל ע"ו נחתיב בחזרה כך אפי' שלא האיר המזרח בכך וע"כ דנעשה חיוצ בחזרה מוקף עוד צ"ח י"ד דלכ"כ ליתני רצותא עפי' שאפי' עקר צליל ע"ו נפטר כאן וכאן ואין לומר דלכך נקט י"ד לאשמעינן דנפטר מן העיר כיון שלא ה"י שם בתחילת היום דא"כ מאי קמ"ל בזה דנפטר נמי מן הכרך הא פשיטא דכמו שנפטר מן העיר כיון שלא ה"י שם בתחילת היום כ"ש שנפטר מן הכרך שאינו שם ולא יהי' שם ותו דא"כ לא הו"ל למימר רק בן כך שצא לעיר צ"ח י"ד אינו קורא עמכן וכי תימא דכיון שנפטר מן העיר בתחילת היום סד"א דרמיא עלי' אכתי חוצה מוקף ונמלא דבתחילת יום י"ד ה"י מוקף לפיכך סד"א דלריך לקרות בעיר צ"ח כחוצה מוקף אם אהא אומר בן כ"ש שחשבה מסייע להרא"ש ד"ד עושה מוקף וא"כ שפיר כתב הרא"ש דכדבריו מוכח צירושלמי.

ודע דאף מי שיש לפניו הגירסא צירושלמי בגירסת הרי"א בן כך שער דירחו ליל ע"ו נפטר מכאן ומכאן נמי מני לפרשו דמיירי דוקא צלל הגיע לעיר צליל ע"ו אצל בהגיע לעיר לפי דעת הרא"ש ד"ד עושה מוקף צאמח אמרו שקורא בעיר צ"ח דמחא שנתחייב בחזרה מוקפין צ"ח שוב לא פרחא מיני' וכמ"ס הרא"ש וזה דוקא אם הגיע לעיר צליל ע"ו לפי שאף בעיר יש חוצה מלוא קריאת המגילה אלא שאנשי העיר היו קורין צ"ח וזה שלא קרא צ"ח חיוצ צ"ח ותו דלא גרע מכן עיר שלא קרא המגילה צ"ח דקיי"ל בש"ע סוסי' תרפ"ח שקורא צ"ח ודעת השבלי לקט שקורא בצרכה וכ"פ הטו"ז שם אלא שהשבלי כתב שמו שמסתפק בדבר יקרא צלל צרכה עיי"ש ומסתבר דאין מי שמסתפק בדבר רק צ"ח עיר ממש שאין עליו חיוצ צ"ח כלל אצל מי שחל עליו החיוצ לקרוא צ"ח מהיבא תיתי שמאחר שינא מן הכרך לא יקרא צ"ח.

ובאמת נ"ע איך יתקיימו דברי הירושלמי דנפטר מכאן ומכאן שלא יהי' סותר למא דאיתא נמי צירושלמי צ"ח פ"ק דמגילה תני בשם ר' נתן כל החודש כשר לקריאהמ"ג וא"ר חלבו בלכד עד ע"ו שממנו מקור שבלי הלכת הג"ל אם לא שנאמר דפליגי וכיון שכן למה סחם הרי"א הא צירושלמי דנפטר מכאן ומכאן שחא להקל ואין לתרץ דהא דאמר"י כל החודש כשר לקריאהמ"ג הוא דוקא בגאנס ולא קרא צ"ח והירושלמי דקאמר בן עיר שער דירחו מן הכרך צמטתא מיירי ז"א חדא דודאי מיירי צירושלמי אפי' בעקר דירחו מחמת חונס דסחמא קאמר ותו אם קנסו לבן עיר שלא קרא במזיד צ"ח שלא יהי' תשלומין צ"ח דעבר על זמן שחקנו חכמים לא יקנסו למי שלא עבר על תקנת חכמים שהרי צ"ח לא ה"י עליו חיוצ עדיין ועכשיו חלה עליו מה לי אם הוא בעיר או בכרך.

אבל אם נאמר דהירושלמי דקאמר עקר דירחו צליל ע"ו נפטר מכאן ומכאן לא מיירי אלא בשלא הגיע לעיר צליל ע"ו א"ש לפי"ד הרשב"א והריעצ"א הג"ל שהוכיחו מהא דירושלמי גבי מפרשי ימים והולכי מדברות שמי שאינו לא בעיר ולא בכרך ח"ן עליו חיוצ מקרא מגילה כלל לכך שפיר כיון שנעשה שהאיר המזרח צ"ח ע"ו לא ה"י במקום שום חיוצ נפטר מכאן ומכאן וזה אפי' לדעת הרא"ש ד"ד עושה מוקף מ"מ כיון שה"י כשהאיר צ"ח ע"ו במקום פטור נפטר כמו דאמר צירושלמי דבן עיר שפית' לים או במדבר ולי"ה דעתו לחזור פקע חיוצ וכ"ש לשיטת רש"י דע"ו עושה מוקף ודו"ק — ולא תקשי לך כיון דהתם צירושלמי קאמר נמי בן עיר שער דירחו ליל ע"ו נחתיב כאן וכאן והא ע"כ מיירי בהגיע

ט"ו נמי נומא דעכ"פ נסתלק מחוצה מקומו צי"ד וע"כ ז"ל דלא נסתלק מחוצה מקומו אל"כ הוא עתיד להחייב בחזרת מוקפין צט"ז ושם הארכנו לזכר דבר עוד.

מעתה לפי"מ שבי' החוס' צנאגיה דף ד' ע"א ד"ה לא נארכה דהיכא דמחייב לי' משום כל העומד וכו' אזי היכא דמית ואגלאי מילתא דלא הי' עומד לכך פטור למפרע וכיוצא בזה החוס' בפסחים דף י"ג ע"ב ד"ה כל העומד עי"ש היטב ואכמ"ל, וא"כ הי"כ כאן מאחר שלא נפטר מחוצה מקומו אלא משום שהי' עתיד להיות מוקף צט"ז וכיון שחזר איגלאי מילתא למפרע שלא הי' עתיד להיות מוקף צט"ז וממילא חלה עליו למפרע חוצה מקומו לקרות צי"ד — ואף אח"ל דידון דידן לא דמי להא דחוס' הג"ל וגם בעיקר סדרת החוס' יש חולקין מ"מ כזר הארכנו לעיל צסי' ח' לזכר מדברי הריטב"א דכל ענין פרוז בן יומא ומוקף בן יומא הוא קולא שהקילו חכמים זו שלא יטעך ללכת למקומו ולקרות ולא הקילו רק שיוכל לקרות במקום שהוא עכשיו ויפטר דבר גס חוצה מקומו וכי"ז אם יקרא במקום שהוא עכשיו אצל אם חזר לביטוי ויפטר מחוצה מקום שהוא עכשיו חל עליו למפרע חוצה מקומו.

ולפי"ז נראה פשוט שאם חזר לביתו בעוד יום י"ד ואיכא עדיין שבות לקרות חייב לקרות צי"ד אפי"פ שבשעה שהאיר המזרח הי' בכרך על דעת להשתקע צט"ז והי' פטור בחזרה שעה מ"מ עכשיו שחזר מדעתו איגלאי מילתא דגם בשעה שהאיר המזרח הי' חייב לקרות צי"ד ממילא גם אח"כ לא נפטר — אך אם חזר לביתו בליל ט"ו דכבר הי' אפשר לקרות צי"ד הנה לפי"מ דקיי"ל צשי"ע כשצ"ל הג"ל שאם לא קרא צי"ד יש לו תשלומין לקרות צט"ז כלאיתא בירושלמי נראה דגם כאן יכול לקרות צט"ז אלא דשם יש מסתפקים בדבר ואמרנו שיקרא בלא צרכה וא"כ הי"כ כאן לא יצרך ויפטר שיש לומר דעד כאן לא קאמר בירושלמי דיש לו תשלומין רק בנאכס ולא קרא ובהא דקאמר בשב"ל וצשי"ע בגין שלא הי' לו מגילה אצל בריהו ועבר על תקנת חכמים אין לו תקנה ולכונ"ע לא יקרא בצרכה בן נראה ללכאוריה.

אבל כשנדקדק בדבר נמלא סברה דכאן לכונ"ע חייב לקרות צט"ז בצרכה לפי שאינו תשלומין ד"ד אלא עיקר החיוב ויש גם קצת הכרח לדבר מכה קושא דאיכא לאקשווי' בדברי בירושלמי שאנו עסוקין זו דאמר בן כרך שער דירתו בליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן משום שער דירתו איך מהני עקירת דירתו בליל ט"ו לפי"מ הריטב"א צס"ג י"מ בבאחי דבריו לעיל צסי' י' שכח דאפי' בן עיר שהלך לכרך וכו' כופין אותו להשתקע שם ולקרו' עמבן ציוס ט"ו וכיוצא בזהו גם הראב"ד והמאירי וא"כ נראה ללכאוריה דה"כ בן כרך גמור חסור לו ללכת מן הכרך בליל ט"ו מאחר שצ"ז יבטל ממנו קריאת מגילה ואם רוצה לעקור דירתו כופין אותו להשאר וברי זה פשוט דלא נפטר בעקירת דירתו אלא כשאין דעתו לחזור לעולם וברי בכל מידי דתלוי בדעתו ואמר רחמנא לא תעביר אי עביר לא מהני וקיי"ל כר' יוסף בכתובות דף פ"א דכיון דאמר רבין לא ליזבן אפי"ג דזבין ל"כ זביני וא"כ הי"כ לא ליכני עקירתו ויחייב לקרות צט"ז אפי' בעיר ועד שיכפוהו בגופו יכפוהו בדעתו ויעשוהו כמי שדעתו לחזור ויקרא בעיר צט"ז אך זה אינו קושא גדולה כ"כ — אצל יותר מזה קשה אי כשעקר דירתו באמת פטור אמאי כח הריטב"א שכופין אותו שיאמר בעיר צי"ד היכן מצינו שיכפוהו למי שרוצה לסלק מעליו החיוב ועד כאן לא מצינו שכופין במצות אלא צמי שהוא מחויב ואינו עושה אצל אם רוצה אדם לעשות פעולה שיפטר מן החיוב מהיכא חיתי לכפותו אם לא שנאמר כשיטת הפוסקים בחי"מ סי' א' דכופין גם על לפניו משורת הדין אך כמדומה לי שזה דוקא בדברים שבין אדם לחבירו אצל לא במצות שבין אדם למקום ואין חי"מ תח"י כעת. **אבל** לפי הג"ל יתכן שפיר לומר דודאי בן כרך גמור רשוח היא לו לעקור דירתו אפי' בליל ט"ו אצל מוקף בן יומא דמשיק דין הוא חייב לקרו' צי"ד אלא שנפטר צי"ד מחמת שעתיד לקרו' צט"ז וא"כ אם ילא מן הכרך בליל ט"ו ונאמר שפטור מלקרו'

דירתו והלך לכרך ליל ט"ו נתחייב כאן וכאן וכן כרך שער דירתו ליל ט"ו הי"כ פטור כאן וכאן עכ"ל הרמ"ע ז"ל וכחז ט"ז הגאון הג"ל הנה דבריו אלה נפלאים ונסתרים מיני ובי' דפוסק צבן עיר שהלך לכרך וחזר בליל ט"ו דמחייב בקריאת המגילה צט"ז לילה ויום וגם פוסק כסחימת הירושלמי דבן כרך שער דירתו בליל ט"ו פטור מכאן ומכאן ואמאי פטור בליל ט"ו ויומו הא י"כ כאן הטעם שכתב הואיל והשכח לו בכרך נתחייב לזכר ולקרות צט"ז לילה ויום וכיוצא יתקיימו שני דינים הללו וכקושיה הקרבן נתנאל והביאור הגר"א על הרא"ש וכבר ביארתי שדברי הרא"ש קיימין בעיקר דינו אצל דברי הרמ"ע תמוהים ולריך נגר וצר נגר דיפרקיני עכ"ל.

איברא אלא לא נגר ולא צר נגר ויש לאל ידי לפרקו בכמה פרקים בעזרי"י חדא אם נדקדק בלשון הרמ"ע דגבי בן עיר כחז "שער דירתו והלך לכרך ליל ט"ו" וגבי בן כרך כחז שער דירתו ליל ט"ו ולא כחז שהלך לעיר ליל ט"ו ועוד יש לדקדק צמי"ש הואיל והשכח לו בכרך נתחייב לזכר ולקרות צט"ז מאי שייטי' להצרכה הנה הא פשיטא דהחייב לקרות לריך לזכר אצל הוא הדבר אשר דיברתי בסוף סי' הקודם ד"ה ודע דאף לפי גירסת הרי"ז בירושלמי דבן כרך שער דירתו ליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן לריך לומר דמייירי שלא הביע לעיר בליל ט"ו דאל"כ תקשה מהירושלמי דרפ"ק דמגילה שאפי' בן עיר שלא קרא המגילה צי"ד קורא צט"ז אצל אי לא הביע לעיר א"ש מטעם שאיתא בירושלמי ובתוס' הרשב"א בהש"י והריטב"א כאן דמי שאינו לא בעיר ולא בכרך נפטר לגמרי מן הקריאה אצל הא דאמר בירושלמי בן עיר שער דירתו בליל ט"ו נתחייב כאן וכאן ודאי מייירי שהביע גם להכרך בליל ט"ו כמו שכתבנו בסוף סימן הקודם דמוכח מדברי הריטב"א דלדדון קתני וא"כ שפיר כ' הרמ"ע דבן עיר שער דירתו וגם הלך לכרך בליל ט"ו אז נתחייב כאן וכאן אצל בן כרך שער דירתו לא כחז שהלך לעיר ליל ט"ו רק עקר דירתו ליל ט"ו ולא הביע לעיר אז נפטר כאן וכאן אצל אם הביע לעיר באמת קורא בעיר צט"ז ולא הלריך הרמ"ע לאשמעינן זאת דכבר נלמד ממי"ש בתחילה שאפי' מוקף בן יומא כשחזר לעירו בליל ט"ו קורא בעירו צט"ז וכו"ש מוקף גמור — וממילא א"ש נמי מה שהורך הרמ"ע לאשמעינן דקורא צט"ז בצרכה והיינו כיון דכל עיקר מה שהוכרחנו לפרש דמייירי בלא הביע לעיר משום דקשיא לן שהרי אפי' בן עיר כשלא קרא צי"ד קורא צט"ז כדמוכח מהירושלמי דר"פ קמח הג"ל וכדפסק נמי צשי"ע סוכי' תרפ"ח צס"ג השבלי לקט אמנם שם כחז השב"ל דאם יש מי שמסתפק בדבר יקרא בלא צרכה וכו"פ המג"א שם שיקרא בלא צרכה וא"כ סד"א דכאן נמי יקרא בלא צרכה קמ"ל הרמ"ע דכאן יקרא בצרכה או משום דס"ל דהתם נמי יקרא בצרכה כדעת השב"ל בעלמא וכמו שפסק ה"מ"ז שם או משום דס"ל דזה עדיף מהתם דכיון שזה הי' צי"ד בן כרך ולא הי' מסולק גם אז מחוצה קריאה צט"ז אין מי שיסתפק בדבר שחייב לקרות גם אחר שער דירתו לעיר צט"ז וממילא לריך בצרכה.

(יד) אולם יען שאין זה דרכי לעייל פולא בקופא דמחטא אחינא לתרץ קר' הגאון הג"ל על הרמ"ע באופן אחר ויתישב דבר ג"כ הא דאשמעינן הרמ"ע כאן דקורא בצרכה ויוצן ג"כ מי"ש הואיל והשכח לו בכרך דמשמע דוקא כשחזר אחר שחשיכה דוקא ופליג על הרא"ש דמשמע דס"ל דאפי' חזר ציוס י"ד קורא צט"ז כג"ל ולריך ביאור במאי פליגי ומי"ש של הרמ"ע ללכאוריה נראה דלענין זה אין חילוק בין קודם חשיכה לאחר חשיכה.

והגלעב"ד דהנה כזר בבאחי לעיל צסי' י"א קר' הירושלמי נוחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר אלא בן עיר שהלך לכרך ולא זמנו מוקדם ומשני ר' יוסי בעתיד להשתקע עמבן והקושא היא לפי פ"י הרמב"ן דהכי נמי דעשה מוקף ציוס ט"ו מי"מ צי"ד כשעדיין לא נעשה מוקף יחויב לקרו' כמקומו ומשני ר' יוסי דכיון שנתן דעתו מתחילה בליל י"ד להשתקע עד יום ט"ו ילא מכלל פרוז מעשה ושם הקשינו לפי"ז אפי' בעתיד לחזור בליל

בט"ו נמלא שטוקר המזוה ועובר עלי למפרע לכך שפיר כחצ
הריעצ"א דכופין אותו להשאר בעיר כדי שיקרא בט"ו ולא יעבור
על המזוה למפרע.

והנה כי בן שזצ אין אנו לריכין לומר כדברי הריעצ"א שכופין
אותו ממש אלא מאחר שראוי לכפותו אף אם לא כפו לו
ויאל לא מהני ויאלתו ואכתי הוא מוקף צ"י וחייב לקרות אף בט"ו
דלא כל כמיני לאפוקי נפשי לעבור על מזוה דקריאמ"ג שכבר
מחויב ועומד צה מאחמול והריעצ"א שכתב דלרין לכפותו בפועל
ממש משום דלא נחית להאי סברא וס"ל שאם עבר ויאל שזצ אינו
קורא כלל אבל אם מנינו לראשונים שכתבו דאם חזר צליל ט"ו נמי
קורא בט"ו שפיר יש צידונו להסביר הטעם מכה כנ"ל.

וממילא הדעת נותן דאף לשיטת החולקים על שצ"ה"ל הג"ל וס"ל
דמי שלא קרא המגילה צ"ד אין לו תשלומין לקרותה
בט"ו בצרכה מ"מ קורא בט"ו בצרכה דלא תשלומין הוא מה
שנתייב צעודו בכרך לקרות בט"ו זה החיוב לא נפקע ממנו אפי
כשיאל מן הכרך הואיל ואם יהי נפקע נמלא שעבר על המזוה
בימים.

מעתה א"ש מאוד דברי הרמ"ע שכתב דדוקא בחזר צליל ט"ו
קורא בעירו בט"ו שאם חזר ציוס י"ד קודם שחשיכה
הרי יטעל היקופו לגמרי וחזר להיות פרוח ולרין לקרות ציוס י"ד
אם יש לו עדיין שכות ואפי אם אין לו שכות לקרות עוד מ"מ
לא הוי רק כמי שחייב לקרות צ"ד ונאגם ולא קרא דאינו קורא
בט"ו רק בתורת תשלומין ולזה י"א שא"ל צרכה ויש אומרים שאפי
כלל צרכה אין לקרות משום ולא יעבור כתיב ואפי לאותן שאומרים
לקרות בצרכה עכ"פ אינה רק בתורת תשלומין והוי כקורא שלא
בזמנה דלרין עשרה ועוד יש ג"מ שאם הי פטור באותה שעה
מחמת אניות שזצ א"ל לקרות בט"ו משא"כ אם חזר צליל ט"ו אחר
שחשכה לו בכרך דכבר אין לו שכות לקרוא צ"ד בתורת פרוח שזצ
לא מהני עקירתו מן הכרך להוילאו מכלל מוקף מאחר שצ"י יעבור
על המזוה והעמידוהו צע"כ בתורת מוקף לכך שפיר כתב הרמ"ע
דזה קורא בט"ו בצרכה כמו חיוב גמור.

וממילא א"ש שלא תקשי ק"י הגאון הג"ל על הרמ"ע ממה שכי
דכן כרך שערך דירתו ליל ט"ו נפטר מכאן ומכאן
דשאי בן כרך גמור ממוקף צ"י כנ"ל דכן כרך שמעולם לא נתחייב
בשום קריאה עד שיאיר המזרח בט"ו לפיכך כשעקר דירתו קודם
שיאיר המזרח נפטר אבל מוקף צ"י שנתחייב מעיקרו בקריאת
המגילה עוד צ"ד רק שנפטר מכה דעתיד לקרוא בט"ו וזה שחזר
איגלאי מילתא למפרע שלא נפטר מעולם אכתי בחיובו עומד וחייב
לקרות בט"ו כנ"ל.

(טו) והלום להתאפק לא אוכל והגני מנצק סליחה אם הגני
מניג צפה פרפרת אחת מה שאמרתיו כד הוינא
עליא כבר תריסר או תליסר ואם כי אין לו ענין להלכה זו אבל
מחמת שדבר זה עלה בזכרון לפני בשעה שהעירותי לעיל בענין איך
מהני עקירתו להוילאו מידי חיוב מזוה ואף כי הרבה דברים מאוד
אשר יש להם יותר קישור לענינו שאנו עסוקין בו השמטתי כדי
שלא לבלבל הקורא בדברים זרים אבל בזה לעזור ברוחי אי אפשר
מחמת חציבות גירסא דינקותא שהרבה מהם שכחתי וזה ג"כ לא
נזכרתי רק בצציל שעיניתי בזה ענינא בש"ס דרפ"ק דבכורות
לענין אי אהני זצני במקום שמפקיע ממזוה עיי"ש.

והנה במשנה שם הלוקח עובר חמורו של עכו"ם והמוכר לו אע"פ
שאינו ראוי וכו' פטור מן הבכורה וצגמי שם חנן התם
ר' יהודה מתיר [למכור לעכו"ם בהמה גסה] בשבירה איציעיא לכו
עובר מה לי אמר ר' יהודה [האם מתיר למכור עובר לעכו"ם] ת"ש
והמוכר לו אע"פ שאינו ראוי ולא פליג ר' יהודה [אלמלא דל"י
יהודה נמי אינו ראוי] ודחי ולטעמך המשחתך לו והמקבל ממנו
והנותן לו בקבלה דלא קתני [דפליג ר' יהודה] ה"ג דלא פליג [והא
לדיא פליג בצרייתא דקאמר שותפות עכו"ם חייבת בבכורה] אלא
פליג ולא קתני ה"ג פליג ולא קתני עכ"ד הגמ' וכל עובר ישחומם

איך ס"ד לכוניה מדלא פליג ר' יהודה על הא דתנן שאינו ראוי
מוכה דגם ר"י ס"ל דאינו ראוי הלא אין מקום פלוגתא זו הבא
גבי בכורה ובאן לא מיייתי תנא אלא לאשמעין דאע"פ שאינו ראוי
אהני מכירתו לענין בכורה ואי נאמר דל"י יהודה ראוי כ"ש
דפטורה מן הבכורה וא"כ למ"ל ל"י יהודה לאפלוגי הבא וזה
קושיא גדולה וכמדומה לי שלא ראיתי מי שעמד ע"ז ומישבו.

ואמרתי בילדותי דהנה צאמת קשה מאחר שאינו ראוי למכור
למה פטורה מן הבכורה הא אמר ר' יוסף בנחוצות
דף פ"א כ"מ דאמר רבין לא ליצון אי צין לא הוי זצני וכי תימא
דכיון שמכרו לנכרי אי אפשר לומר שלא יהי זצני מחמת שהישראל
קעביד איסורא שהרי העכו"ם לא ישמע לנו [ועששו יש להוסיף
עוד דאין תקנת חכמים לעכו"ם כמו שכתב הרמב"ם צ"ה נחלות]
ז"א שהרי רש"י כתב צ"ה אימא לקנסי לפדות העובר מן העכו"ם
וליתנו לכהן וזה שפיר יכולין לחייב את הישראל לעשות אף י"ל
דלא קשה מידי לפי מה דאמר"י בפסחים דף ו' ע"א דבהמת
ארנונא פטור מן הבכורה היבא דלא מצי לסלק ל"י בזהו ולחד
לישנא אפי היבא דמצי לסלק ל"י עיי"ש וא"כ כאן אחר שמכרו
לעכו"ם ושקל זחי אי אפשר לכפות העכו"ם שיחזיר בהמה
לישראל אע"פ שהישראל רואה לפדותו וא"כ אפי אם יבעלו חכמים
את המקה ויאמרו שהישראל חייב להשתדל ולהרבות רעים על
העכו"ם שיחזיר לו בהמה ע"י החזרת מעותיו ויתרצה העכו"ם
בכך נמי הנהי בהמה פטורה מן הבכורה דאף שהמקה בעל
מעיקרו מ"מ לא גרע מבהמת ארנונא שעכ"פ יד עכו"ם עליו דאי
לא מסלק ל"י זחי שקל להבהמה וכ"ש זה דאי העכו"ם לא יקח
המעות ולא יסלק שהרי צדיקהם זה מכירה וכיון דבלא"ה תהא
פטורה מן הבכורה שזצ אין לחייבו להשתדל לפדותו.

שוב ראיתי שכעין זה כתב גם בספר שי למורא ריש מס' בכורות
ובזה מיושצ ק"י החוס' שם ד"ה מיייתי לה לקדושה שהקשו
למ"ל להגמי הטעם דקס"ד דמוכר עובר חמורו כיון דקא מפקע
ל"י מקדושה אימא לקנסי קמ"ל היפ"ל משום דמוכר קעביד
איסורא למכור בהמה גסה לעכו"ם ולהכ"ל לק"מ דודאי משום
דקעביד איסור זה לא קס"ד שיטעך ליתן העובר לכהן מאחר
שפטור מן הבכורה אין מזה כנגד מזה אבל משום דאפקא
מקדושה קס"ד לבעל המכירה ואף שיהי פטור מ"מ יתנה ודוק.

אמנם זה דוקא לדידן דקוי"ל שותפות עכו"ם פטור מן הבכורה
אבל ל"י יהודה דס"ל דשותפות עכו"ם נמי חייב בבכורה
ולפי שיטתו גם בהמת ארנונא חייבת בבכורה דלא ס"ל כל שיד
עכו"ם צאמנע פטורה מן הבכורה ממילא אם יבעלו החכמים את
המכר אע"פ שאין יכולין לכפות להעכו"ם להחזירו מ"מ כיון
שמדין תורה אינה של עכו"ם הל עליו חיוב בכורה דלא ס"ל כל שיד
להשתדל בכל כוחו להוילאו מן העכו"ם וליתנה לכהן או אפי אם
לא יחזירה העכו"ם חייב ליתן דמיו לכהן ל"י יהודה עיין בגמ'
דף ט' ע"ב וברש"י שם ד"ה בשלך ושל אחרים ובפטר חמור לרין
לפדותו בשה.

מעתה א"ש הוכחה הגמ' מדתנן המוכר אע"פ שאינו ראוי
דפטור מן הבכורה וקשה אמאי פטור נימא דלא אהני
מעשיו ועכ"ל משום דהוי עכ"פ כיד נכרי צאמנע והא חנינא
לדידן אבל ל"י יהודה דשותפות עכו"ם חייבת בבכורה אמאי לא
פליג אהא ויאמר דחייב בבכורה אע"כ דס"ל דעובר ראוי למכור
ולכך שפיר אהני מעשיו וא"כ נפשטה האיציטא וע"ז שפיר דחי
הגמ' דלטעמך אמאי לא פליג על המשחתך והמקבל דודאי ס"ל
לר"י דשותפות עכו"ם חייבין אע"כ פליג ולא קתני ה"ג פליג ולא
קתני, וכדינא שאמרתיו דבר זה צקענותי לפני אלוך נעורי הגאון
מהי נפתלי הרץ צאמבאך ה"ד ראצ"ד דק"ק סאמבור צעהמ"ח
שו"ת גצעת בלבושה וקלס"י.

(טז) ונחזור לענינו אם כנים אנונו צסגנון זה ציישוב
שיטת הרמ"ע ז"ל נוכל לקיים דברי חכמים
הגאון בעל קרבן נתנאל ז"ל שהקשה על הרא"ש שכי דמוכה

מירושלמי כשיעור ד"ד עושה מוקף ואם חזר צליל ע"י לעירו קורא בעירו בע"י והקשה הגאון הג"ל הא אדרבה מדברי הירושלמי מוכח שלא כדבריו שכרי אמרו בן כרך שערך דירתו ליל ע"י נפטר מכאן ומכאן ומכאן זה העלה דע"ס יש ברא"ש וז"ל דמירושלמי מוכח כרש"י דאין י"ד עושה רק ע"י ותמכהו עליו לעיל בסי' י"ב הלא ברא"ש שם כתב דגם לשיטת רש"י אם חזר צליל ע"י קורא בע"י וא"כ לא אהני כלום בהגהתו והדק"ל.

אבל לפי"ד י"ל דודאי על מה שכתב ברא"ש דעת רש"י בן לא קשיא ל"י להק"י מידי משום דרש"י סבר דלא נעשה מוקף אלא כשעמיד להיות מוקף ביום ע"י וכיון שכן לא קשה מהא דירושלמי מטעם שכתבאר דלא דמי בן כרך שלא נתחייב מעולם בקריאתו קודם ע"י משא"כ מוקף בן יומא לדעת רש"י דלא מפטר ב"ד אלא כשקורא בע"י וא"ל לכפול הדברים רק לפי שיטת ברא"ש ד"ד עושה מוקף בפ"ע ואינו חלוי בע"י כלל בזה קשיא ל"י להק"י דבזה הוי משמע ל"י דדמי ממש להא דירושלמי שאף זה שנעשה מוקף ב"ד לא נתחייב בקריאת י"ד מעולם אמאי כתב ברא"ש דאם חזר ליל ע"י חזר וקורא הא אמרי' בירושלמי דנפטר מכאן ומכאן וא"ש.

ואף דלפי דרכנו יש ליישב ק"י הק"י גם על שיטת ברא"ש והיינו לפי"מ שהוכרחו לעיל בסי' ח' דעיקר מה דמוקף בן יומא הוי מוקף ויאל מחובת המקום שאלא משא"כ שדעתו לחזור הוא משום דהקילו בו חכמים שיוכל לקרות עם אנשי המקום שהלך לשם ואינו צריך לקרות ב"ד רק מחמת שעתיד לקרות בע"י וזה ניתן להאמר גם לשיטת ברא"ש והיינו כיון שדעתו להיות בכרך ביום י"ד לא חייבוהו לקרות בכרך ב"ד בפני עצמו מן העצמים שנתאחרו שם אלא הקילו לו להמחין עד ע"י אם יראה בכרך ואם לאו יקרא בעירו בע"י וממילא גם לדירי' לא קשה מהירושלמי דכמו שציארונו לשיטת ברא"ש ורש"י כך י"ל לשיטת ברא"ש מ"מ שזו חין תימך על הק"י אי לא נחית להא וס"ל דשיטת ברא"ש לא דמי לשיטת רש"י.

שוב התבוננתי שתמיכתו על הקרבן נתגלגל בתקפו עומד דאם ב"י זה דעת הק"י עכ"פ לא הוי ל"י למימר דמירושלמי הזה מוכח דעת רש"י דהוי נמי דליכא קושיא על דברי ברא"ש בשם רש"י אצל ראי' לדבריו אלו בודאי ליכא.

(יז) אמנם כל מה שהארכנו לעיל לזכר דברי הרמ"ע שיוכל להתאים עם פירוש הפשוט של הירושלמי כפי מה שפרשנו גם אחרים שבראשונים אמנם לקושטא דמילתא לקיים קשטע עומך תחילה מוכרח אנו לכתוב יושר דברי אמת כי לפענ"ד שיטת הרמ"ע מחודשת היא בזה מה שלע"פ לא מלאתי לו חזר בראשונים וקושיא הגאון מעיקרא ליתא דהוא ס"ל דמה שאמרו בירושלמי דבן כרך שערך דירתו ליל ע"י נפטר מכאן ומכאן לא מיירי שערך דירתו בתוך ליל ע"י דהיינו שחשכה לו בכרך אלא שליל ע"י כבר היתה דירתו עקורה מהכרך וזה מדוקדק גם בלשון הרמ"ע שכל מקום הוא אומר צליל צב"ת השימוש וגבי בן כרך שערך דירתו ליל ע"י לא כתב צליל רק ליל ע"י בלא צב"ת השימוש לומר לך דלא מיירי שערך דירתו בתוך ליל ע"י אלא שערך דירתו מיד בתחילת ליל ע"י באופן שכל ליל ע"י ה' דירתו עקורה מן הכרך וכן בן עיר שערך דירתו והלך לכרך ליל ע"י מיירי שהלך לכרך בתחילת ליל ע"י ולא בתוך ליל ע"י דאז לא ה' נתחייב כאן וכאן הואיל ולא חשכה לו בכרך ועיין בירושלמי לפי הגירסא שנפנינו איתא בן עיר שערך דירתו ליל ע"י וכו' וכן בן כרך שערך דירתו צליל י"ד וכו' והיינו משום דלפי גירסא דילן דמיירי צליל י"ד ע"כ לא יתפרש אלא כמו שהבאתי בשם הריב"ז דמיירי בעקר דירתו מן הכרך ולא הגיע לעיר או כפירוש הק"י והפני"מ ולפי פירושם שפיר גרס צב"ת גבי בן כרך רק גבי בן עיר שערך דירתו ליל ע"י גרס בלא צ' משום דמיירי בעקר בתחילת ליל ע"י באופן שיצא לכרך בתוך ליל ע"י וי"ח כשהאיר המזרח בכרך אך הרמ"ע שיש לו שיטה אחרת גרס בשניהם בלא צ' להורות בתרומתו דמיירי

בתחילת ליל ע"י דוקא באופן שהבן עיר חשכה ליל ע"י בכרך לכך נתחייב כאן והבן כרך לא חשכה ליל ע"י בכרך לפיכך נפטר מכאן ומכאן וממילא לק"מ מה שאמר שאם חזר המוקף בן יומא לעירו קורא בע"י הואיל וחשכה לו בכרך.

אלא שצריך לזכר למה חלה הדבר בתחילת הלילה אחרי שכל הפוסקים כתבו דבסוף הלילה תליא מילתא בכדי שיאיר לו המזרח שם וכן איתא בירושלמי וכן כתב הרמ"ע עצמו אם עתיד להאיר לו המזרח בע"י והוא בכרך נעשה מוקף בן יומא.

אבל הריא"ה מה שהביא במחזיק דרכה שם ראשית דברי הרמ"ע לא יקשה הדבר כלום וז"ל שם מסקנה דשמעתין בן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור צליל י"ד אפי' אחר חלוה ונתעכב ולא חזר קורא בע"י כאנשי מקומו דכיון שלא נתחייב בקריאתה בעיר צלילה אף ביומו אינו פרוז אצל אם אינו עתיד לחזור צליל י"ד אפי' שעתיד לחזור ביום הכה משיאיר המזרח ביום י"ד י"ח פרוז בן יומא ולינו עמו למפרע לפיכך קורא עממן לילה ויום ואם הלך אחר"כ לכרך חזר וקורא כמותם ומצרך עלי' כאן וכאן וכו' לכן עיר וכו' עכ"ל, וציאור דבריו שהוא מיישב כאן ק"י ברא"ש על ברא"ש דס"ל דבעתיד לחזור צליל י"ד אפי' נתעכב ולא חזר קורא כמקומו מ"מ יש בזה לומר שמאחר שה' מתחילה דעתו לחזור שז לא מהני אפי' נמלך ונתעכב ומחרץ הרמ"ע דכיון שצלילה ה' דעתו לחזור ולא נתחייב בקריאת המגילה של לילה לכך אף אם נתעכב ביום לא יוכל להתחייב דאין צעין קריאת יום ולינו עמו וזה דלא נתחייב בקריאת לילה בעיר כשעתיד לחזור בסוף הלילה היינו מטעם שכתבו הפוסקים דעיקר קריאת ביממא היא והרמ"ע לא ס"ל הא אלא דקריאת הלילה והיום שניהם כאחד עוצים רק עיקר העצם הוא משום דכיון שעתיד לחזור ולא יקרא ב"ד קריאת היום בעיר שז גם צלילה אינו קורא משום דקריאת יום ולינו חלויים זה בזה ושניהם צריכין להיות בזמן אחד או קריאת לילה ויום ב"ד או קריאת לילה ויום בע"י אצל קריאת לילה בלא יום או קריאת יום בלא לילה עמו למפרע אי אפשר זה נראה צליל דדברי הרמ"ע ז"ל ועי' מה שכתוב לקמן סי' כ"א וא"ל להאריך.

היוצא מדברי הרמ"ע שיעה חדשה דלעולם שעת חשכה הלילה עושה אותו מוקף או פרוז ולא האיר המזרח אלא דאין הלילה עושה כלום רק כשעתיד להיות גם יומא עמו דהיינו שעתיד שיאיר לו המזרח באותו מקום שחשכה לו הלילה אצל הלילה לצד או היום לצד אינו עושה כלום ופלו כל הקושיות מהרמ"ע ז"ל והכל על מקומו יצא בשלום.

ודע שאף אם ת"ל בזה דכתב בן כרך שערך דירתו ליל ע"י נפטר כאן וכאן מיירי אפי' בעקר דירתו בתוך ליל ע"י יש לקיים דברי הרמ"ע מאחר שסתם עוקר דירתו מן מקום קביעתו ע"מ שלא לחזור עוד מסתמא זמן הרבה קודם שיעקר דירתו דעתו לעקור דירתו באותו זמן ונמלא דמי שעוקר דירתו צליל ע"י מסתמא גם מתחילת הלילה כבר ה' דעתו שלא יאיר לו המזרח בכרך לפיכך שפיר נפטר מכאן משא"כ מוקף בן יומא שכתב הרמ"ע דאם חזר צליל ע"י קורא בעירו בע"י משום שזה ע"כ ה' דעתו מתחילה להשאר בכרך ורק אחר"כ נמלך.

ואף אחר"כ דהרמ"ע מיירי אפי' כשפתאום עקר דירתו צליל ע"י נמי יש ליישב דבריו כי סברא גדולה יש לחלק בין הדברים דהנה כל מי שקובע עצמו באיזה מקום לדור דירת קבע לא שייך לקצוב לו זמן ולומר שדעתו לדור במקום הזה עד אותו היום אלא שדעתו לדור עד אשר יבחר לו מקום אחרת ויאל מכאן וכלל רגע ורגע יש ספק שמא עכשיו הגיעה השעה שיעקר דירתו מכאן לדירה אחרת נמלא דמי שעוקר דירתו צליל ע"י מתחילה לא ה' דעתו להיות ביום ע"י בכרך רק עד ליל ע"י ולכן שפיר אמרי' שאם עקר דירתו צליל ע"י לא גתחייב ביום ע"י חוצה כרך אצל אורח שצא לכרך זה קובע לעצמו זמן עד כמה ישבה בכרך וכיון שה' קובע דעתו עד יום ע"י שז חל עליו גם חוצה היום וצפרט לשי' הרמ"ע שציאורנו דהיום והלילה גוררין זא"ז מחמת דעתו ולכן אפי' אי איתרמי ל"י אונסא או שנמלך וחזר נמי לא פקע חיובא מיני' וזו

יומו כלל וע"כ משום דגם לדעת הרי"ף צעין מעשה ולא מהי מחשבה לחוד ומש"כ ה"י דלדעת הרי"ף תליא במחשבה ר"ל במחשבה נמי צעין לאפקוקי מדעת רש"י ותליא במעשה לחוד שאף אם נתעבד שלא מדעת מהני לעשותו פרוז אבל לעולם מודה הרי"ף דגם מעשה צעין וכן הרא"ש דעתו כן כמו שיחזאר בסמוך.

ובאמת בהשקפה ראשונה ה"י נלע"ד לפי"ד הרמב"ן חלו דדוקא נתעבד אמרי' דלא מהני אבל נמלך ונשאר בעיר שפיר מהני דהכי משמע לשון נתעבד דקאמר הרי"ף שרואה לחזור אלא שיש סיבה המעכבת דאלי"כ אלא שנשאר בעיר בלי שום סיבה שנולדה לו אלא מראשו הטוב הוא מתעבד בכה"ל ה"ל להרי"ף למימר ונמלך ולא חזר דלשון זה רגיל בכל הש"ס אבל לדברי הרמב"ן ה"ל א"ש דדוקא נתעבד שלא לדעתו ורואנו אבל נמלך מראשו לבד בלי שיגרום לו שום סיבה דלא ניח"ל עכצתו בכה"ג מודה הרי"ף דאחרי מעשיו ונעשה פרוז וכ"מ להדיא לשון המאירי ש"י ואף למחר אם נתעבד שם אח"כ מחמת סיבה עכ"ל.

אך נתיישבתי שאין הכרח בסדרת הרמב"ן עפ"י ש"י ה"י צח"מ ס"י קס"ג בשם תשובת הריב"ש ס"י רי"ד דמה שאמרי' צ"צ דף ז' קנה בית דירה בהעיר ה"כ כאנשי העיר מיד דוקא קנה קאמר אבל אם נפל לו צירוש כיון דממילא קאחיו ולא ח"ו קטרה בזה לאו כאנשי העיר הוא דאכתי לא גלי דעתו דניח"ל למימר בהדיא וכן מתנה כירושא דמי עיי"ש וכן כתב הרמ"ה צ"צ שם מעשה י"ל דגם נמלך לא מהני לדעת הרמב"ן דה"י נמי דמחשבה זה לדעת מ"מ כיון שכבר הוא בעיר שצ"ל לה מתחילה לדעת שלא להתעבד יותר מליל י"ד אף שאח"כ נמלך ונתעבד לדעת מ"מ אכתי לא גלי דעתו דניח"ל למימר בהדיא כיון דלא-טרה בעצבתו אבל מי שלא מתחילה על דעת שלא לחזור עוד אחר ליל י"ד הרי קטרה ואח"כ מן הכרך לכאן וגלי דעתו דניח"ל למעשה ולמימר בהדיא עד הכי יומא עכ"פ לכך נעשה שפיר פרוז בן יומא ומ"ש הרי"ף נתעבד לאו דוקא אלא ה"כ נמלך — ובהו ה"י א"ש מ"ש הרא"ש דבעין שיהי' דעתו בשעת יציאתו מציתו שלא לחזור בליל י"ד דלכאורה אינו מוצן מה ענין יציאתו מציתו לכאן ולכה"ל א"ש דלא מהני דעתו רק בשעה דקטרה ביציאתו מציתו והולך להעיר דאז מתעבדו ניכרת מהוך מעשיו דניח"ל למימר בהדיא, ואף שברא"ש כתב דעת הרי"ף דאשמעינן שהדבר תלוי בזכותו לא פליג בזה על הרמב"ן דס"ל דתלוי במעשה משום דבאמת לדעת הרי"ף תרואתו צעין מחשבה מאורף להמעשה וקמ"ל הרא"ש דהרי"ף ס"ל דבעין גם מחשבה לאפקוקי מדעת רש"י דתלוי רק בהמעשה בלא מחשבה תחילה והרא"ש והרמב"ן שוין ולא פליגי.

ומה שכתבו גדולי האחרונים ז"ל שמדברי הרי"ף והרמב"ן משמע דבלי י"ד דוקא תליא כוונתו ולא בשעה שיצא מציתו דלא כהרא"ש לפענ"ד אין משמעות מדבריהם כלל שהם לא כתבו דלר"ך שיהי' דעתו בן בליל י"ד אלא בן עיר שהלך לכך אמרו דלר"ך שיהי' דעתו בליל י"ד להתעבד עד יום ע"ו בכדי שיוסלק מעליו חובת מקומו ולא יטער לקרוא צי"ד וכך דעתו דבעין ודאי לא כדי שלא תהי' ישיבתו בהכרך בעל כרחו הוא דהא אין דנין על חלות חובת הכרך אלא על סילוק חובת העיר ולענין זה ודאי דלא איכפת לן אי מתעבד בהכרך לדעת או שלא לדעת דעד כאן לא כתב הרמב"ן דבעין שיתעבד לדעת במקום שהלך לשם אלא בכדי שיתחייב בחובת המקום שהלך לשם אבל לענין חובת המקום שיצא משם אין לנו לדון אלא אם מה שאינו עכשיו בהעיר בשעת חיוב מקומו יכולה לסלק מעליו חיובו ובהו אנו מכריעין שאם עכשיו בשעת חיוב מקומו דהיינו בליל י"ד דעתו עכ"פ להתעבד בהכרך עד שיחול עליו חיוב הכרך דהיינו עד יום ע"ו אז נסתלק מחיוב מקומו וכ"מ לי' צמה שימתין ויקרא בהכרך צ"ו אבל כשאין דעתו בשעת חיוב מקומו להתעבד עד שיחול עליו חיוב הכרך ויקרא עמכן בכה"ג לא נסתלק מחיוב מקומו ולר"ך לקרות בהכרך צי"ד הואיל ולא יהי' נעשה מוקף בן יומא אבל לענין פרוז בן יומא שאנו

סביר נכונה מאוד לפענ"ד ויש למאור לה ריע צבוגיא דברירה אך יען שאין ספרים תח"י קשה לי לחפש אחריו.

מצתה יאל הרמ"ע ביד רמה מפורק טפ"י חמשה אופנים בעזה"י והבוחור יבחר את אשר יעב לו ולי נראה עיקר כמו שכתבו ברש"י ס"י זה סימן טו"ב דהרמ"ע מייירי בשעקר דירתו בתחילת ליל ט"ו ואע"פ שגראה דחוק לא אחי מרחוק.

(יח) והנה לענין הלכה לכאורה נראה דאחרי דקיי"ל כש"י הרי"ף והרמב"ם דבן כרך שהלך לעיר דאם עתיד לחזור בליל י"ד אף שנתעבד ולא חזר קורא בעיר צ"ו וכחצ ה"י ועוד פוסקים דטעמי דרי"ף משום דאזיל רק בחד המעשה בלא כהרמ"ע ה"ל צ"י הקודם שכתב טעם אחר לדבריהם וכיון שכן ה"י בן עיר שצ"ל לכרך ולא ה"י עתיד לחזור בליל ט"ו אלא ביום ט"ו יאל מכלל פרוז עוד ביום י"ד ונעשה אז מוקף וממילא אף אם חזר ביום י"ד יקרא צ"ו והרי בדברים ק"ו דאם לשיטת רש"י דס"ל בנתעבד ולא חזר דנעשה פרוז משום דלא קאזיל בחד המעשה אלא בחד מעשה כתב הרא"ש שאם חזר ביום י"ד נמי קורא צ"ו כ"ש לשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דבמחשבה תליא פשיטא דקורא צ"ו כשהי' עתיד להיות בדרך צ"ו ואף שהרמ"ע לא כתב בן אלא דוקא אם חזר בליל ט"ו אבל אם חזר ביום י"ד קורא צי"ד היינו מטעם שנתעבד שהוא יש לו סביר אחרת בזה דנתעבד ולא חזר אבל אחר שדעת הרמ"ע ויחידאי היא ורוב הפוסקים לא הבינו כן בדברי הרי"ף והרמב"ם שזו נקטינן כהרא"ש שאם חזר ביום י"ד נמי קורא צ"ו וכ"ש אם חזר בליל ט"ו דקורא בעירו צ"ו שצ"ל אף הרמ"ע מודה וכן נראה לכאורה מסתימת הש"ע והפוסקים.

אבל עומד לנגדנו הר"ן ז"ל שהוא כתב בשעת הרי"ף ג"כ בזה דבן כרך שהלך לעיר ואינו עתיד לחזור בליל י"ד דקורא צי"ד זה דוקא אם באמת נתעבד עמ"ס אבל אם נמלך וחזר בליל י"ד אינו קורא ביום צי"ד אלא צ"ו כמו שהוכיח מדבריו הפרמ"ג צ"י תרפ"ח משצ"ז סק"ו וכ"כ הא"ר הביאו הפרמ"ג שם וא"כ ה"י אם לא נתעבד ביום ט"ו בדרך נמי דדון הוא שלא יהי' דעתו מעיקרה כיון שלא צ"ל ליד מעשה — ואף שהפרמ"ג עצמו שם דחה צ"דק ראיות של הא"ר וגם הרא"י שהביא הוא עצמו לצדק ואף הרמ"ה שהביא הפרמ"ג להוכיח דין זה מלשון הרי"ף והרמב"ם והש"ע שכתבו ונתעבד ולא חזר ולא כתב "אפילו" נתעבד עיי"ש הנה אם כי די לחתימה ברמיזה אבל היבא דבעין למגמר מיני' חידוש דין ה"ל להמחזר ש"ע לערכו בפירוש ולא סגי ברמיזה ותו דלפ"מ"ש לעיל צ"י א' ליישב הא דלא אמרו אפי' נתעבד וכו' גם הרמ"ק קל ה"כ נפל לצורה.

אבל תמהני על הא"ר והפרמ"ג איך העלימו עין ולא הזכירו שכתביהם מוכרח מכה דברי הרמב"ן ז"ל במלחמות שכתב שם בדעת הרי"ף דלכך צעתי לחזור אפי' שלא חזר קורא במקומו מאחר שלא נתעבד לדעת וכן מצינו בכל מקום שאין נותנין עליו חומרי המקום שהוא שם אלא כשאין דעתו לחזור ואפי' עמד שם כמה שלא לדעת לא עלה לו טכ"ל הרמב"ן, הרי מפורש ויאל מדבריו דלעולם גם לדעת הרי"ף במעשה תליא מילתא רק צעתי לחזור לא אחי מעשיו משום שהמעשה ה"י שלא לדעת מחמת סיבה ואונס דאי לאו אונס לא ה"י מתעבד ודמי להא דאמרי' בעלמא אונסא כמאן דלא עבד דמי ואף דהכא לאו אונס גמור הוא מ"מ ס"ל להרמב"ן דלמיחשצ כאנשי העיר צעין שיהי' יושב עמכן לדעתו אבל אי לא ניח"ל ישיבתו עמכן רק דאחרתי לי סיבה שהוא לר"ך להתעבד שם כנגד מה שהי' ראונו בתחילה ללאות משם ה"י בעיכוב שלא מדעת ולא מהני ישיבה צע"כ לעשותו מיושבי העיר וא"כ כ"ש אם חזר ולא נתעבד כלל וכן משמע לפענ"ד לשון הרמב"ן שכתב שם ח"ל אבל אם אין דעתו לחזור למקומו בליל י"ד אלא ביום י"ד נעשה פרוז בן יומא וקורא עמכן מאחר שנתעבד כאן אף יום ט"ו וכו' עכ"ל, משמע להדיא דפרוז בן יומא נמי בנתעבד מייירי ואשמעינן הרמב"ן שאם נתעבד גם יום ט"ו אז דוקא נפטר מיום ט"ו אע"פ שקרא צי"ד הא לא נתעבד ביום י"ד לא ה"י פרוז בן

הוא כלל דמאחר שנחלק מחצות מקומו ולא קרא צייד דין הוא שיקרא צייד אפי' אם לא נתחייב בחצות אנשי הכרך אלא מחמת עולמו שהרי נפטר צייד משום שיקרא עומן צייד ולא מחמת שהוא נחשב כאנשי הכרך הוא קורא צייד אלא לפי שנפטר מיום י"ד וכבר הארכנו בסדרה זו וא"ל לכפול — ועכ"פ לא מצינו שום אחד מן הראשונים שיחלוק על הרא"ש דעת הר"ף בזה דבשעת יציאתה תליא מילתא ואף הריטב"א שכתב בן למאי דקס"ד בפירושו טעמו של הר"ף כפי שאין קי"ל צייד ורוב הפוסקים משום דלא יח"ל במאי דקס"ד משיקרא וא"כ אין להסתמך בדברי הריטב"א אפי' לנרפו לסניף בעלמא לענין זה ונקטינן לפענ"ד דביציאתה מצינו תליא מילתא וכמו שפסק גם הלבוש וכמו שהעלה פוסק האחרון בדורינו ז"ל במשנה ברורה סי' תרפ"ח ס"ק י"ב ואי"ה אחר כך עוד בזה בל"ג.

(יט) מעתה כיון שנחצא דגם לדעת הר"ף תלוי הדבר עיקר בהמשכה וגם הרא"ש וכן הבית יוסף מודה בזה שוב חוזר וניעור השאלה האיד לדיינו האזי דנא שנחלקו בו הרא"ש והרמ"ע מפאנו הג"ל בנן עיר שהלך לכרך ויהי דעתו להיות שם עד יום ט"ו דה"ל מוקף האיד הדין צומלך או נאדם לחזור ביום י"ד מה שיקרא ציידו צייד דעת הרא"ש או אינו קורא צייד רק כשחזר בליל ט"ו אצל לא ביום ט"ו דעת הרמ"ע ולכאורה הי' נראה דמאחר שדברי הרמ"ע הטבעו על פירושו המיוחד דעת הר"ף כמו שנחצא בסי' י"ז ולא מצינו לו חצר בראשונים ובאחרונים ואנו אין לנו אלא דברי רבותינו בעלי הש"ס והם העלו שיעת הר"ף כפי שפירשו בו הראשונים וכיון שלפי פירוש הראשונים לא מצינו מי שיחלוק על הרא"ש ויאמר דאם חזר ביום י"ד אינו קורא צייד מסתמא אמרי דכ"ע ס"ל כהרא"ש והלכתא כות"י.

אולם אח"כ יש לשדות בו נרגא שהרי גם הרא"ש לא כתב דבר זה רק אליבא דשיעור רש"י שאין המחשבה מועלת כלום בפרו' בן יומא והמטעה מהני אפי' שלא לדעת ולדידי' עכ"ל הא דאיתא בירושלמי יחא בן כרך ובי' אלא בן עיר שהלך לכרך ולא זמנו מוקדם אמר ר' יוסי צשעתי' להשתקע פירושו הוא כמו שפירש הרמב"ן במלחמות א"כ מוכח מהירושלמי הזה דבשכיל מה שדעתו להיות מחר בכרך נחשב גם צייד כמוקף לכך אם חזר צייד קורא צייד אפי' ציידו אצל לפי שיעת הר"ף דס"ל בזה דלא כרש"י אלא דגם המטעה לא מהני כשלא הי' דעתו עלי' מתחילה וחילי' דילי' היא מכת מה דמפרש הך דירושלמי יחא בן עיר וכו' ואמר ר' יוסי צשעתי' להשתקע בפירושו של הרא"ש שהציא הרמב"ן שם דר' יוסי קמ"ל הא מילתא דצעינן גם דעתו לנרפה להמטעה וא"כ אין שום הכרח כלל לומר שאם דעתו בליל י"ד להיות מוקף צייד דנחשב כמוקף ביום י"ד לענין שיתחייב גם ביום י"ד לקרוא צייד אפי' בחזר לעירו וכה דאינו קורא בכרך צייד יתכן גם כשנאמר דרך נסתלק מחצות מקומו צייד אצל שנאמר דגם חלה עליו חוצת מוקפין צייד אין בידינו ראי' לומר בן הוואל ומה שנסתלק מחצות מקומו צייד לא מחמת שעתיד להשתקע בכרך צייד קאחנין עלה אלא משום דאסח דעתו ביום י"ד ממקום שיא משם דרך לפי פירוש הרמב"ן בירושלמי מוכח דלא אסתלק מחצות מקומו אלא בעתיד להשתקע ביום ט"ו אצל לפירוש הרא"ש בל"ג א"ש וכבר הארכנו לבאר הדברים לעיל בסי' י"א ועוד.

ועוד דגם אליבא דדעת רש"י י"ל דלא אמרה רק הרא"ש לשיעתי' שנראה דדעתו נוטה לנר הסדרה דכל שנסתלק מחצות פרו ממילא חלה עליו חצות מוקף מיד שלכך הוא אומר דדעתא דנפשי' שייך עושה מוקף ולכך גם דעת רש"י שטי' עושה מוקף מסתבר לי' שטי' מודה רש"י בזה שאם הי' עתיד להשתקע צייד שטי' נסתלק מחצות מקומו צייד בדמוכה בירושלמי לפי פירוש הרמב"ן שאין אליבא דשיעור רש"י פירוש אחר להירושלמי הג"ל וכיון שמוכה שנסתלק ככה"ג מחצות מקומו צייד שוב אומר הרא"ש מסבא דנפשי' דכיון שנסתלק מחצות מקומו צייד חלה עליו חצות מוקף נמי צייד ולכך אפי' חזר למקומו צייד קורא

דין אם חלה עליו חיוב מקום שהלך לשם מחמת שהוא עכשיו מהיושבים צערי הפירות בזה ס"ל גם להרמב"ן וכן הר"ן דאזיל לרוב צעינת הרמב"ן במלחמות דצעינן דעתו צשעת יציאתו מן ביתו מטעם הג"ל וכמו שבי' הרא"ש.

ומה שהציא הגאון מהר"ם צ"ח ז"ל בספרו קול גדול סי' א' להוכיח דתליא בליל י"ד ולא צשעת יציאתה מכה דכ' הרמב"ם והמחבר צש"ע שכתבו אם הי' דעתו לחזור למקומו בזמן קריאת וביינו צייד עכ"ד ודאי היא כשגגה היוצאת מלפני השליט כמו שהעיר בלדק הרב הגאון מהר"פ פראנק (שליט"א) ז"ל שם בטמ' י"ז דזמן קריאת אלהחזר למקומו קאי ולא אדעתו וזה פשוט וא"ל לפנינו — אך מה שהציא הרב הגאון מהר"פ (שליט"א) ז"ל ממה שכתב הריטב"א לדעת הר"ף עד שהתעכב שם יום י"ד מדעתו שכך הי' דעתו בתחלת ליל י"ד ולהכי חשיב פרו' בן יומא עכ"ד הריטב"א וזה נראה לכאורה דפליג בפירושו על הרא"ש דס"ל דתליא צשעת יציאתה.

איברא גם בזה אין התנגדות לדברינו שלא הוכרחנו דצשעת יציאתה תליא מילתא אלא לפי מה שצייר הרמב"ן טעמו של הר"ף בנחשכב ולא חזר משום דנחשכב שלא לדעת אצל הריטב"א דעת אחרת עמו ולא שמי' לי' סדרת הרמב"ן כלל שהרי כתב הריטב"א שם על דעת הר"ף ח"ל ולא נהירא כלל שאין תלוי דעתו אלא כל שנחשכב ביום י"ד הוי פרו' בן יומא אצל יש לפרש דברי רבינו ז"ל דה"ק שאם דעתו לחזור בליל י"ד אפי' שנחשכב שם כל הלילה עד סמוך לעלות השחר שהם קוראים מכל מקום של לילה אינו קורא עומן בלילה עכ"ל הרי דלא נחית לסדרת הרמב"ן כלל אלא הוי קס"ד דדברי הר"ף כפשוטו דדעתו לבד אהני לעשותו פרו' ולא צעינן מטעם כלל וא"כ ודאי מסתבר דתליא רק במה שהוא דעתו בליל י"ד אצל הרמב"ן וכן הר"ן שנגרר אחריו דגם להר"ף עיקר תליא במטעה ולא איכפת לן בדעתו אלא משום דמטעה בלא דעתו עמו לא מהני שפיר מסתבר שאין מתנגדים על הרא"ש בזה דדעתו צשעת יציאתה תליא ומטעם הג"ל דאפשי' פלוגתא לא מפשינן.

ויותר תמוה לי על הרמב"ם בספרו הג"ל שהוכיח מדברי הרמב"ן במלחמות שכתב בפירושו של הירושלמי אמר ר' יוסי צשעתי' להשתקע כלומר אם נתן דעתו מתחילה בליל י"ד להשתקע כאן עד יום ט"ו הלא הרמב"ן לא כתב פירושו על הירושלמי אלא לאפוקי מפירוש הרא"ש ולומר שאין ראי' מן הירושלמי לשיעור הר"ף כמבואר בדבריו וא"כ ע"כ דבריו אלו לא אצלי עפ"י שיעור הר"ף ואיך מוכיח מנייחו לשיעור הר"ף וכבר העירותי בכיוצא בזה לעיל בסי' י"א ד"ה וגם עיי"ש וביאר ביאור — וגם מה שהציא ראי' מן הר"ן שמפרש בסיפא דמילתא דבן עיר שהלך לכרך שהי' דעתו בליל י"ד אדיוק בסיפא לידוק ברישא דגבי בן כרך שהלך לעיר לא נחית הר"ן לאשמעינן דצעינן דעתו בליל י"ד ועפי' הו"ל לאשמעינן הא ברישא וגשמע מייב בסיפא אלא ודאי אדרבה מדברי הר"ן מוכח דבן כרך שהלך לעיר לא תליא דעתו בליל י"ד אלא כסתמא דמילתא דצשעת יציאתה מן העיר הי' דעתו בן רק בסיפא תליא בליל י"ד מטעם שנחצא לעיל וזה הו"ל לאשמעינן שלא נאמר דהוי דומיא דרישא.

ובזה א"ש מה שהעירותי לעיל בזה"ל י"ג ד"ה ולכאורה הי' וכו' דאי לא צשעת יציאתה תליא מילתא אלא בליל י"ד א"כ עכ"פ לחייבו ציידו בחצות מוקף בן יומא הו"ל למחלי דעתו בליל ט"ו אצל לפי דרכנו א"ש וא"ל להאריך — ולא קשה הא עכ"פ להיות מוקף צייד ולהתחייב בחצות מוקפין בחצות מקום שהלך לשם דמי לפרו' צייד וכמו דגבי הלוח חיוב פרו' צעינן שיהי' דעתו משעת יציאתה להיות שם ביום צייד הי' נימא במוקף צייד דלריך שיהי' דעתו משעת יציאתה להתעכב בכרך ביום ט"ו ואיך אמרי' שאם הי' דעתו בליל י"ד להתעכב עד יום ט"ו לא לבד שמסתלק מחצות מקומו צייד אלא נתחייב גם בחצות מקום שהלך לשם צייד וזהו לא נחשכב בכרך לדעת שהרי צשעת שיא לא הי' עדיין דעתו לכך רק בליל י"ד ומשמע בפשיטות דגם זה סגי אצל לאו קושית

ולבחר דמשני מחניי שהי צכרך מה לריכב לי כשהי צעיר אז אמרי דבעיא דר' יודן הי' אי מחני דעחו משא"כ מחניי מיירי שהי צלמה צכרך צליל ע"י וכיון דלצסוף פשט חסם צירושלמי צסם ר' פנחס דלא מחני כשנתן דעחו לצד שוב אין ספק דצן עיר שהלך לכרך לא נעשה מוקף אלא כשהי צכרך צע"י אצל חזר ציוס י"ד לא נעשה מוקף ואינו קורא צע"י דלא כהר"ש — אכן י"ל דהריטב"א לשיטתו דלא ס"ל כדעת הרי"ף דאזלינן בחר דעחו לכך הוא מפרש הכי אך עכ"פ אליבא דשיטת רש"י מוכח דס"ל להריטב"א דלא נעשה מוקף רק צע"י ממש כשהי צכרך וכיון שהוא חולק על הר"ש אליבא דשיטת רש"י שוב אפשר דגם אליבא דהרי"ף לא ס"ל שאם חזר ציוס י"ד שיקרא צע"י.

ועל כן הלכנו זו מגומגמת אללי וכל שיש לי רוח צ לזכר יצוא ויציר וכל זמן שלא נחצבר אין לזון צו דין ספיקא דרבנן דזה גרע טפי מספיקא דפולגנא דרבוותא כיון שלפי שיטת הרי"ף דקו"ל כותבי לא מצינו צו מחלוקת להדיא וגרע נמי מאבעיא דלא איפשטא בגמ' דאיכא דסברי דצרבנן אזלינן להקל דהכא בוי רק כספק חסרון ידיעה ואילו הי' צא מעשה לידי אמינא שאם חזר ציוס י"ד ועדיין איכא שבות לקרוא יקרא צי"ד בצרכה ויחזור ויקרא צע"י צלא צרכה ואם אין שבות לקרוא וכ"ש אם חזר צליל ע"י דיש ללרף גם שיטת הרמ"ע מפאנו ה"ל יקרא צע"י בצרכה כנלע"ד והש"ת יאר עיני וירכיבונו על דבר אמת אח"י.

(כ) נסתפקתי צן עיר שהלך לכרך ולא הי' מוחלט דעתו אם יחזור צליל ע"י או לא יחזור מה דינו ולכאורה נראה פשוט דלא נסתלק מחוצת מקומו מספק וחייב לקרות צי"ד אך יש להסתפק אם צסוף צירר דעחו שישאר ציוס ע"י ג"כ מי אמרי דאגלאי מילתא למפרע דנסתלק מחוצת מקומו ושצ חייב לקרוא צע"י או דילמא כיון דצתחילת היום י"ד דהיינו כשהאיר המזרח הי' צספק ולא נפטר מחוצת מקומו מחמת הספק שצ גם אח"כ לא מחני הצלעת דעחו ולא מיבעיא שאם צבר קרא קודם שהחליט דעחו דא"ל לקרות צע"י אלא אפי' אם עדיין לא קרא אמרי לי' שיקרא צי"ד ולא צע"י כיון דבחר באיר המזרח אזלינן.

ולכאורה נראה לדמות הא מילתא למ"ש הר"ן צפי משילין דאם מסר צהמתו צערצ וי"ע לשני רועים ולא צירר דצרו למי רוצה למסרו ולמחר צירר ומסר שמירתם לאחד מהם הרי הם עדיין כרגלי הצעלים דאע"ג דקו"ל צרבנן יש צרירה אפי' כיון שלא צירר מצעוד יום למי ימסור שמירתה לא גמרה אדעתה לאפוקי מרשותי עכ"ל. הרי דכל דבר שחלוי דעתו לא מחני מה שנתצבר דעחו אח"כ לומר איגלאי מילתא למפרע דגם מתחילה הי' דעחו כך ונפקה מרשותי הי' לא נפק מחוצת מקומו כל זמן שלא נתצבר ואע"פ שנתצבר לצסוף לא גמרה דעתה מתחילת היום לאפוקי מחוצת מקומו אמנם צכך סוגיא יש חולקין על הר"ן ומשמע דס"ל דגם צכאי"ג יש צרירה צרבנן וכווצר דעחו למפרע שצבר הי' ציה"ש של כניסת היום צרצרת הרועה שצירר אח"כ ממילא גם כאן אמרי דכווצר דעחו למפרע שצבר צתחילת יום י"ד הי' מוקף וי"ע.

וגם בעיקר מה דפשיטא לן דלא נסתלק מחוצת מקומו מספק יש לפקפק דאפשר כיון שיצא ממקומו ואין הספק רק אם דעחו לחזור או לא מוקמינן לי' צחזקת שלא יעשה מעשה לחזור ואף שצודאי דעחו לחזור לאחר זמן מ"מ כל כמה דיכולין לאחר מעשה חזרתו מאחרין ולא דמי למה שהסבירו האחרונים מה שאמרו שמה מה לא חיישינן שמה ימות חיישינן דמאחר שסופו למות שצ ל"ל לאוקמי' צחזקת הי' וחיישינן שמה עכשיו ימות דהתם ודאי סופו למות משא"כ כאן אינו ודאי שיחזור אפי' לאחר זמן ושפיר מוקמינן לי' צחזקת שישאר צכרך עכ"פ עד יום ע"י — ועוד דיש לדמות הא מילתא למ"ש הרשב"א ציצמות דף ל' דכל דבר שנעשה מעשה להכשיר מה שהוא צחזקת איסור ואתה מסופק אי אחרמי דבר הפוסל אותו מעשה אמרי עליו להציא ראי' שנעשה מעשה הפוסל וה"נ כיון שיצא ממקומו נעשה מעשה לסלק חוצת

צע"י אצל צלמת מאן דלא ניח"ל מתחילה לומר כשיטת הר"ש די"ד עושה מוקף אפשר דהוא מטעם דלא מסתבר לי' שיהי סילוק חוצת מקומו מציא עליו מיד חויב חוצת מוקף א"כ אין צדינו להכריע דעת רש"י לצברא זו אלא אמרי דגם לדעת רש"י אע"פ שנסתלק מחוצת מקומו צי"ד לא נתחייב צחזרת מוקף רק צע"י אם הי' צכרך אצל אם חזר ציוס י"ד לעירו אינו קורא צע"י. וצלמת מלשון הרמב"ן צפירושו להירושלמי ה"ל משמע קצת דאע"פ שעתיד להשתקט עד יום ע"י לא אכני אלא לענין שיצא מכלל פרוח מעשה אצל לא שיהי צכלל מוקף מעשה.

ותו דעכ"פ יש לפנינו שיטת הרי"ף צש"ג שהוא ודאי חולק על הר"ש צזה דאף שציארנו שיטת הר"ש שלא תקשה עליו מהא דאיכא צירושלמי לפי גירסת הרי"ף דצן כרך שעקר ליל ע"י נפטר מכאן ומכאן משום דהר"ש גורם צירושלמי ליל י"ד ולא ליל ע"י או תירוצים אחרים שהארכנו בהם לעיל צכמה סי' או אפי' כדעת הקרבן נתחלל דהר"ש ס"ל דגמי שלנו חולק על הירושלמי לכך לא חש לה מ"מ הרי"ף ודאי לא יוכל לקיים שיטת הר"ש צשום אופן וא"כ שצ אין הר"ש כולי עלמא וצריכין אנו להכריע צין הרים גדולים.

וגם מדברי הריטב"א יש ללמוד דלא ס"ל כלל סברת הר"ש דמחני מה שדעחו צליל י"ד להתעכב צכרך ציוס ע"י להיות מוקף צי"ד דהנה לכאורה יש ראי' לסברת הר"ש מהא דאמרי צירושלמי ר' יודן צעי צן עיר שנתן דעחו לעקור דירתו צליל ע"י ופריך ולא מתניחא הוא צן עיר שהלך לכרך ומשני מתניחא כשהי צכרך ופירוש הפשוט צירושלמי הוא כמו שפירש הפני"מ דר' יודן צעי אי מחני דעחו לעקור דירתו לכרך לעשותו צכן כרך ולא יקרא צי"ד רק צע"י וע"י פריך הא מפורש צמשנתיו דצן עיר שהלך לכרך ואינו עתיד לחזור למקומו קורא צכן כרך אלמא דמחני מה שדעחו צליל י"ד להיות צכרך צע"י לעשות מוקף צי"ד א"כ הי' זה שנתן דעחו צליל י"ד לעקור דירתו צליל ע"י דומה ממש למשנתיו דהא גם זה דעחו להיות צכרך ציוס ע"י ואכני לעשות מוקף צי"ד וע"י משני דלא דמי למשנתיו שהי צלמת ציוס י"ד צכרך אכני מחשצחו שפיר אצל ר' יודן צעי כשהי צעיר צי"ד אי מחני מה שדעחו להיות צכרך לעשות מוקף מעשה וא"כ יש מדברי הירושלמי ראי' דאכני מחשצח מחר לעשות מוקף היום ושצ יוצא שפיר מ"ש הר"ש דאף אם חזר ציוס י"ד קורא צע"י מאחר דכבר אכני מחשצחו לעשות מוקף וכבר הארכנו צזה לעיל צסי' ה"ל.

אמנם הריטב"א צסוגיין כצז לפרש דברי הירושלמי צאופן אחר וז"ל ר' יודן צעי צן עיר שנתן דעחו לעקור דירתו צליל ע"י מהו פי' וקס"ד דמיירי צכן עיר שהלך לכרך ופריך ולא מתניחא הוא צן עיר שהלך לכרך ומהדרין מחני כשהי צכרך ומה לריכב לזה כשהי צעיר פי' דאילו מחני צמי שהי צכרך כל ליל ע"י [והמגיה כור לזהב גורם ליל י"ד ואינו מוכרח דכוונת הריטב"א דמה שנעשה מוקף צע"י לא מחמת דעחו הוא אלא לפי שגם צמעשה הוא צע"י צכרך ואזיל הריטב"א לשיטתו דלא ס"ל כמו שהצינו כל המפרשים צשיטת הרי"ף אלא דנתעכב ולא חזר נעשה פרוח ומוקף צן יומי אע"פ שלא הי' דעחו עליו מתחילה כמו שהצאתי שיטת ריטב"א זו לעיל צסי' י"ח ד"ה איצברא גם צזה וכי' אמנם לענינו עכשיו אין ר"מ דגם לפי גירסת הכור לזהב א"ש] עד שפירש וכי' קא מיבעיא לן כשהוא עדיין צעיר אלא שנתן דעחו לעקור דירתו ליל ע"י לכרך מיתצב צן כרך מעשה ולא יקרא אלא ממתינ עד שיהי צכרך וקורא עומה ואע"פ ששינוי שאפי' צן כרך ממש שהלך לעיר אם מתעכב שם י"ד קורא עמחן צי"ד וקס"ד דהתם הוא שדעתו [והמגיה שדעתו שלא וכי' לא ידענא למה לי] להתעכב שם גם יום ע"י אצל זה שהי צכרך יום ע"י אינו קורא אלא צכרך וכי' עכ"ל. הרי שלפי פירוש הריטב"א הא דתנן צן עיר שהלך לכרך לא מיירי צבה דעחו צליל י"ד להיות צכרך גם צע"י דוקא שהרי הוא מפרש דקס"ד דגם צע"י דר' יודן. לא מיירי צבה דעחו לצד אלא שהי צלמת צליל ע"י צכרך ולכך פריך ובה מתניחא הוא צן עיר שהלך לכרך